

**LATVIJAS UNIVERSITĀTES
ZINĀTNISKIE RAKSTI**

ACTA UNIVERSITATIS LATVIENSIS

578

**SASTATĀMĀ UN LIETIŠKĀ
VALODNIECĪBA
CONTRASTIVE AND APPLIED
LINGUISTICS**

UNIVERSITY OF LATVIA

Department of Contrastive Linguistics

CONTRASTIVE AND APPLIED LINGUISTICS

CONTRASTIVE STUDIES

I

Papers of sciences
578 vol

Latvijas Universitāte
Rīga 1992

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Sastatāmās valodniecības katedra

SASTATĀMĀ UN LIETISKĀ VALODNIECĪBA

KONTRASTĪVIE PĒTĪJUMI

I

Zinātniskie raksti
578.sējums

Latvijas Universitāte
Rīga 1992

Sastatāmā un lietišķā valodniecība. Kontrastīvie pētījumi.
Zinātnisko rakstu krājums / A. Veisberga redakcijā.-
Rīga: LU, 1992. - 578.sēj. - 75 lpp.

Contrastive and Applied Linguistics. Contrastive studies.
Research Studies / Editor A. Veisbergs.-
Rīga: LU, 1992. - 578 vol. - 75 p.

Krājuma rakstu autori analizē dažādu valodas līmeņu parādības angļu, vācu, norvēģu, latviešu un lietuviešu valodā. Valodu sastatījums veikts kā strukturālā, tā arī funkcionālā un kultūrvēsturiskā aspektā. Atklātas šo valodu īpatnības, arī to kopīgās īpašības. Aplūkots arī valodu vienību mijiedarbība gan valodu kontaktu, gan tulkošanas procesā.

Krājuma domāts valodniekiem tulkotājiem, pasniedzējiem, aspirantiem, filoloģisko specialitēšu studentiem.

The authors of the present volume analyse various phenomena of different language levels in English, German, Norwegian, Latvian and Lithuanian. The languages are contrasted in structural, functional and cultural aspects. The reciprocal influence of language contacts and translation upon the language change has been viewed.

The edition is aimed at linguists, translators lecturers, postgraduates and students of philology.

REDAKCIJAS KOLĒGIJA

A. Veisbergs (atb. red.), V. Žīgure

Letvijas
Universitāte,
1992

Maija Trēde

ONOMATOPU FONOTAKTISKAIS RAKSTUROJUMS

Fonosemantika, viena no daudzajām lingvistikas starpdisciplinārajām nozarēm, ir saistīta ar fonoloģiju, fonētiku, semantiku, morfoloģiju, leksikoloģiju u.c.

Fonosemantikas pētījumi tiek veikti gan sinhronā, gan diahroniskā aspektā. Sinhronā izpēte ietver onomatopu fonētiskās struktūras, tipoloģijas, onomatopu imitatīvo funkciju, to objekta atveides analīzi.

Pētījumu sinhronajā aspektā svarīgi ir ne tikai atrast saistību starp onomatopa skaņojuma kvalitāti un tā objektu, bet arī atklāt, ar kādiem akustiskiem parametriem objekta skaņu veidols nosaka fonēmas tipu, kas veido onomatopa struktūru. Kā zināms, skaņas akustiskajā raksturojumā ietilpst tās ilgums, intensitāte, pamattoņa frekvence, kā arī svārstību regularitāte. Tātad onomatopa kopskaņu nosaka skaņu akustiskās īpašības, kā arī kvalitatīvo elementu kopums, t.i., skaņas eksplozīvais vai sonorais, tīra trokšņa vai disonanses raksturs.

Lai gan minimālā onomatopu izteiksmes vienība ir fonēma, saknes morfēma pēc S.V.Voropina atzinuma [1, 2] ir informatīvāka, pie tam skaņu imitācijas akustiskū signāla parametrus ietekmē arī leksiķi gramatiskie faktori [3].

Šeit aplūkojam vienu no sinhronā aspekta objektiem, resp. onomatopu fonētisko struktūru uz materiāla bāzes, kas iegūts, analizējot pasakas latviešu, angļu un vācu valodā [4, 5, 6]

Analizē ļauj izdarīt secinājumus par to, kādas skaņas un to kopas no attiecīgo valodu skaņu inventāra sastopamas onomatopos, šajā gadījumā saknes morfēmas sākuma pozīcijā. Skaņu distribūcija minētajā pozīcijā lie-

lā mērā nosaka objekta izpausmes interpretāciju.

Onomatopu saknes morifēmas sākuņā fiksēti visi iespējamie sākuma pozīcijas fonotaktiskie modeļi: v, c + v, 2c + v, 3c + v^{xx}, no kuriem visraksturīgākie minētajās valodās ir c + v, 2c + v (skat. arī [7]), piem., pik, pik, plunkt (latviešu val.),
pitter, patter, plunge (angļu val.),
pik, pik, plump (vācu val.).

Onomatopu fonotaktiskais raksturojums ietver šādas pazīmes:

Līdzskaņi kā atsevišķas fonēmas onomatopos (c + v) latviešu valodā konstatēti 19 gadījumos, angļu valodā - 18, vācu valodā - 15 gadījumos.

Latviešu un angļu valodā visbiežāk sastopami eksplozīvie slēdžeņi / p, b, k /,

piem., pīkst,	bubina,	karkt,
pa-pa,	buldurē,	kurkšļ,
pūš,	baukt,	kuš, (latviešu val.),
puff,	bang,	caekle,
popped,	bubble,	cuckoo,
piping,	bump,	cork (angļu val.),

vācu valodā frikatīvie spraudzeņi / z, ʃ /, piem., sang, shu, hu, hu, hu.

Fiksētais 2-līdzskaņu kopu skaits atkārtoto iepriekšējo proporciju: latviešu valodā - 26, angļu valodā - 19, vācu valodā - 15.

Produktīvs pirmās pozīcijas līdzskanis visās valodās ir / k /,

piem., krakš,	crash,
klaudz,	clap,
klunkā,	clatter,
knauks (latviešu val.),	creak (angļu val.),
krāhte,	quakt,
klopfte,	knistern (vācu val.).

* v - patskanis

c - līdzskanis

Jāatzīmē, ka latviešu valodā īpaši raksturīgas ir līdzskaņu kopas ar frikatīvajiem spraudzeņiem /s, š, ž/ (skat. arī [8]),

piem.,	spurkt,	špunkt,	špākt,	žviks,
	skandēt,	šķiļ,	švikst,	žvāks,
	smilkst,	šmikst,	švauks,	žlarkt,
	svilpt,	šnaks,	šlākt,	žlāks.

Angļu valodā raksturīgas līdzskaņu kopas ar /t, g, s /,

piem.,	tweedle,	grab,	spin,
	twitter,	grumble,	stamp,
	twinkle,	grasp,	scold,
	trample,	grind,	snap,
	trot,	groan,	swirl,
	trodden,	glitter,	slam,

vācu valodā - ar /ʃ/,

piem.,	schnarchen,
	stürzte,
	schwiren.

Latviešu valodā fiksēti 5 dažādi 2-līdzskaņu kopu modeļi, angļu un vācu valodā - 4. Visās trīs valodās sastopami modeļi: eksplozīvais slēdzenis + skanenis (/pl, br, kr/), frikatīvais spraudzenis + skanenis (/sl, sm, fr/), frikatīvais spraudzenis + eksplozīvais slēdzenis (/sp, sk, šp/).

Latviešu un vācu valodā ir vēl viens kopīgs modelis: eksplozīvais slēdzenis + frikatīvais spraudzenis (/tj, kv, pf/).

Bez tam tikai latviešu valodā konstatēta līdzskaņu kopa, kura sastāv no 2 frikatīviem spraudzeņiem (/sv, šv, žv/) un tikai angļu valodā - 2-skanēju kopa /mj/.

Tātad onomatopu saknes sākuma 2-līdzskaņu kopas veidojas, galvenokārt, uz trokšņa un sonoritātes pazīmju kombinācijas.

3-elementu kopas ir daudz vienveidīgākas - tās ir dažas modeļa frikatīvais spraudzenis + eksplozīvais slēdzenis + skanenis variācijas: latviešu valodā 4, angļu valodā 5 un tikai 1 tika fiksēta vācu valodā, piem., sprāgst, : sprinkle,

striķē,	string,
skrubināt,	screech,
splaut	splutter,
(latviešu val.),	squeak (angļu val.),
sprang (vācu val.).	

/spr, str, skr/ sastopamas gan latviešu, gan angļu valodā. Kvantitatīvie rādītāji liecina par onomatopu lielāku daudzveidību latviešu valodas materiālā salīdzinājumā ar angļu un vācu valodu, turklāt onomatopu biežumu tekstā ietekmē arī produktīvu priedēkļu loma (nobankšēja, izsēs, pašķīļ, uzbrēc, atpurd, pieklauvē, iečukstēt).

Analizētajā materiālā tika konstatēti arī onomatopi ar patskaņiem saknes sākumā,

piem., elš,	umty-tiddly,
am,	ugh,
ači, ači,	oooo-ow,
uš, uš (latviešu val.),	oh (angļu val.),
oho,	
c-wei, owei,	
ach (vācu val.).	

Fiksēta neliela onomatopu grupa latviešu un angļu valodā, kurā sastāv tikai no līdzskaņiem,

piem., ptr,	hm,
br,	hst,
tpr (latviešu val.)	(angļu val.).

Jāatzīst, ka šādu kopu izruna ir mainīga, jo trokšņa atveide ar valodai neraksturīgu bezpatskaņu struktūru pieļauj izrunas variantus. Spilgts piemērs taiktajam ir angļu valodas materiālā fiksētā kopa "hjkrrrh!".

Tāpat atsevišķu fonēmu loma onomatopu veidošanā ir atšķirīga. Visaugstākā fonestētiskā slodze latviešu un angļu valodā ir eksplozīvajiem slēdzeņiem un skaņiem, vācu valodā - frikatīvajiem spraudzeņiem un skaņiem, jo tās ir skapas ar pretēju artikulācijas un akustisko raksturojumu. To distribūcija vārdā lielā mērā nosaka onomatopu stilistisko slodzi kopumā, gan kustību dinamikas, gan dramatisma piesātinātas atmosfēras radīšanā:

ŅZobins - žvaukt! - zemē, čūska špākdama pretim, bet špakt! - zobins noņem tam galvu, te ola blaukt! - deviņas asis dziļi zemē iekšā ..." [4, 240.lpp.]

"The battle field with the crashing of shields, the jungle of javelins, the ringing of helmets and the clangour of breastplates, the straining of ropes, the whirr of wheels, the tramping of horses and the creaking of chariots, and the great battle-cry of the fierce and terrible bloodthirsty warriors of the Red Branch hastening to the cleaving and the carving, the hewing and the hacking of the men of Evin." [5, 79.lpp.]

"Da fing es an in den Ecken zu knittern und zu knattern, und die Türe sprang auf und schlug an die Wand; die Balken dröhnten, als wenn sie aus ihren Fugen gerissen würden, und es war, als wenn die Treppe herabstürzte, und endlich krachte es, als wenn das ganze Dach zusammenfiel." [6, 316.lpp.]

Latviešu un vācu valodas pasaku materiālā vairākkārt sastopams tiešs skaņu atdarinājums:

"Te uz reizi žurka tarbiņā saodīs arī zirņu smaržu un sāk tik laizīties: tĵip, tĵip! tĵip! Vēzis, to dzirdot, arī paliek nemierīgs; tas piesit ar savu līpu pie sakaltušās tarbiņas: līp! līp! līp! Un vabole - ko... tā gaidīs? Tā tik iet: bim, bam, bim, bam!" [4, 512.lpp.]

"Joringel sah nach Jorinde. Jorinde war in eine Nachtigall verwandelt, die sang "Zicküht, zicküht". Eine Nachteule mit glühenden Augen flog dreimal um sie herum und schrie dreimal "Schu, hu, hu, hu". [6, 54.lpp.]

Onomatopu fonētiskās struktūras kontrastīvajam aspektam ir praktiska nozīme tulkojumos. Ekstralingvistisko faktoru - sajūtu, emociju kā skaņu imitācijas psiholoģiski fizioloģiskā pamata apzināšanās var sekmēt optimālu onomatopu atbilstību oriģinālam. Kopēju skaņu struktūru vai līdzīgu modeļu izmantošanai ir liela nozīme skaņas reproducējošās sistēmas atveidē. Jāatzīmē, ka īpašu interesi izraisa to vārdu nozīmes salīdzinājums, kuriem ir vienādas vai līdzīgas saknes morfēmas sākuma struktūras [8, 9].

Pagaidām maz pētīta onomatopu saknes morfēmas beigu pozīcija, kur hipotētiski paredzami daudzveidīgāki līdzskapu struktūru modeļi.

LITERATŪRA

1. Воронин С.В. Основы фоносемантики. -Л., 1982
2. Воронин С.В. Ономатопы-диссонансы // Вопросы структуры английского языка в синхронии и диахронии.-Л., 1967.- С.49-60.
3. Jespersen O. Language. - London, 1949
4. Arājs K. Latviešu tautas pasakas. - R., 1988
5. O'Faolain E. Irish Sagas And Folk Tales. - Dublin, 1986
6. Brüder Grimm. Der goldene Schlüssel. - Berlin, Weimar, 1972
7. Brēde M., Gurtaja V. Skapu atveidojošo vārdu fonētiskā struktūra // Valodas aktualitātes - 1988. - R., 1989. - 129.-132. lpp.
8. Freimane I. Latviešu valodas skapu verbi. - R., 1984
9. Шеворонин В.В. Звуковые цепи в языках мира. - М., 1969

Maija Brēde, Valentīna Gurtaja

LĪDZSKAŅU DISTRIBŪCIJAS NĒREGULARITĀTE
VĀRDA BEIGU POZĪCIJĀ ANĢĻU UN LATVIEŠU VALODĀ

Fonēmu distribūcija vārdā ir nozīmīga vārda fonētiskās struktūras sastāvdaļa. Katrai valodai ir savi specifiski likumi, tāpēc svarīga ir atsevišķu fonēmu savienojuma tipu izpēte. Kā norāda N. Trubeckojš [1, 282. lpp.], fonēmu distribūcijas analīzei jānoskaidro, kādas fonēmas savienojas konkrētajā pozīcijā, kādas fonēmas izslēdz viena otru, kādā secībā tās seko viena otrai attiecīgajā pozīcijā, kāds ir to iespējamo savienojumu locekļu skaits.

Distributīvā analīze saistīta ar statistisku apstrādi. Fonoloģijā statistikai ir divējāda nozīme. Pirmkārt, tā uzrāda konkrētās valodas fonoloģisko elementu biežumu un, otrkārt, nosaka fonēmu funkcionālās slodzes pakāpi.

Šajā rakstā apkopoti rezultāti, kas raksturo fonēmu funkcionālo slodzi un distributīvās iespējas uz 2-līdzskaņu kopu materiāla pamata vārda beigu pozīcijā anġļu un latviešu valodā. Postvokālā pozīcija līdzās vārda sākuma pozīcijai fonoloģijā pētīta sīkāk nekā intervokālā pozīcija. Tas pilnībā attiecināms uz anġļu valodas līdzskaņu izvietojumu vārdā un silbē. Jāatzīmē, ka latviešu valodā vārda fonētiskā struktūra vēl nepilnīgi analizēta. Vairāki anġļu un latviešu valodas fonēmu distribūcijas pētījumi atsevišķās vārda pozīcijās veikti sastatījuma aspektā [2, 3, 4]. Ir arī norādes uz skaņu fonoloģisko statistiku viensilbes vārdos [5].

Anġļu un latviešu valodas kontrastīvās analīzes mērķtiecību, resp. vārda fonētiskās struktūras sastatījumu, nosaka, pirmkārt, to ģenētiskā piederība vienai valodu saimei un konkrēti, vairākas kopīgas vārda fonētiskā no-

formējuma ipašības. Tas attiecas gan uz fonēmu sistēmām, gan arī uz līdzskaņu un patskaņu distribūciju dažādās vārdā pozīcijās.

Angļu valodas līdzskaņu sistēmā ir 24, latviešu valodas līdzskaņu sistēmā - 26 fonēmas. Angļu valodā ir tādi līdzskaņi kā /ŋ/, /θ/, /ð/, /w/, kuru nav latviešu valodā. Ērvukārt, latviešu valodā sastopamas fonēmas /k/, /ġ/, /c/, /g/, /p/, /l/, kurām nav atbilstošu korelātu angļu valodā.

Vispārējā skaņu klasifikācija pēc artikulācijas veida un vietas liecina par veselu rindu kopīgām iezīmēm angļu un latviešu valodas līdzskaņu artikulācijā.

Angļu valodā vārda beigu pozīcijā fiksēti vairāk nekā simt līdzskaņu savienojumu [6], kuru sastāvs atšķiras gan pēc atsevišķu līdzskaņu produktivitātes to izveidē, gan arī pēc līdzskaņu kopu komponentu pozīcijas. Izmantojot savienojuma modeli, kurā 1. pozīciju ieņem spraudzenis - troksnenis, 2. pozīciju - slēdzenis - troksnenis vai nāsenis, 3. pozīciju - spraudzenis - skanenis, konstatēts, ka angļu valodā 2-līdzskaņu kopās sastopami modeļi :

1 - 1 ([θs]: [mθs]'myths); 1 - 2 ([vð]: [livð] lived); 1 - 3 ([fl]: [traifl] trifle); 2 - 1 ([tθ]: [eitθ] eighth); 2 - 2 ([kt]: [lvkt] looked); 2 - 3 ([pl]: [æpl] apple); 3 - 1 ([lθ]: [helθ] health); 3 - 2 ([rn]: ['bærn] barren); 3 - 3 ([rl]: ['bær] barrel).

No spraudzeņu grupas visproduktīvākie ir līdzskaņi / s / un / z / (13 kopas) un / θ / (11 kopas):

/ s / - [sp, st, sk, sm, sn, sl,
ps, ts, ks, fs, θs, ls, ns];
/ z / - [zd, zl, zm, zn,
bz, dz, gz, vz, ðz, lz, mz, nz, ŋz];
/ θ / - [θs, θm, θn,
pθ, tθ, dθ, fθ, lθ, mθ, nθ, ŋθ];

no slēdzeņu - troksneņu grupas - līdzskaņi / t / un / d / (13 kopas) un / p / (8 kopas):

/ t / - [tθ, ts, tl, tn,
pt, kt, tft, ft, st, ft, lt, mt, nt];

/ d / - [dθ, dz, dl, dn,
gd, vd, θd, zd, zd, ld, md, nd, ņd];

/ p / - [pt, pθ, ps, pl, pn,
sp, lp, mp];

no nāseņu grupas - līdzskanis / n / (25 kopas):

/ n / - [nt, nd, ntʃ, ndʒ, nθ, ns, nz, nl,
pn, tn, dn, kn, gn, tʃn, dʒn, fn, vn, θn, θn,
sn, zn, ʃn, ʒn, ln, rn];

no spraudzeņu - skaneņu grupas - līdzskanis / l / (31 ko-
pa):

/ l / - [lp, lb, lt, ld, lk, ltʃ, ldʒ, lf, lv, lθ, ls,
lz, lf, lm, ln,
pl, bl, tl, dl, kl, gl, tʃl, dʒl, fl, vl, sl,
zl, ʃl, rl, ml, nl].

Sniedzam pārējo līdzskaņu distribūciju 2-elementu
kopās:

/ m / - [mp, mt, md, mf, mθ, mz, ml,
θm, θm, zm, lm] (11 kopas);

/ k / - [kt, ks, kl, kn,
sk, lk, ņk,] (7kopas);

/ f / - [ft, fθ, fs, fl, fn,
lf, mf] (7 kopas);

/ v / - [vd, vz, vl, vn,
lv] (5 kopas);

/ t / - [tʃt, tʃl, tʃn,
ltʃ, ntʃ] (5 kopas);

/ d / - [dʒd, dʒl, dʒn,
ldʒ, ndʒ] (5 kopas);

/ b / - [bd, bz, bl,
lb] (4 kopas);

/ θ / - [θd, θz, θm, θn] (4 kopas);

/ ʃ / - [ʃt, ʃl, ʃn,
lʃ] (4 kopas);

/ ņ / - [ņd, ņk, ņθ, ņz] (4 kopas);

/ ʒ / - [ʒd, ʒn] (2 kopas);

/ r / - [rl, rn,] (2 kopas).

Vairums līdzskaņu funkcionē gan kā pirmie, gan kā
otrie līdzskaņu kopas elementi: / p, b, t, d, k, tʃ, dʒ,

f, v, Ņ, s, z, š, ž, l, m, n, ņ / . Līdzskaņi / g, ž, r / sastopami tikai kopas 1. pozīcijā; 2-līdzskaņu kopās nav fiksēti līdzskaņi / w, j, h /.

Atsevišķu līdzskaņu produktivitāte (/s, z, t, d /) vārda beigu konsonantu kopās skaidrojama ar vārda morfoloģiskām izmaiņām (attiecīgo kopu apzīmēšanai palaikam tiek lietots termins "sekundāras"), kā arī ar valodai raksturīgo skaneņa zilbes tipu (galvenokārt ar /l, m, n/). Jāatzīmē, ka ne visi autori līdzskaņu kopu inventārā iekļauj kopas ar zilbiskajiem sonantiem, interpretējot tās kā patskaņa / ə / un skaneņa savienojumu. Zināmas neskaidribas kopu inventāra uzskaitē rada arī izrunas varianti. Mūsu analizē nav izmantotas tādas kopas kā [pm, nʃ, nʒ, wɪ] [7], kuras iekļautas G.Torsujeva pētījumā [6].

Latviešu valodā fiksētas 44 vārda beigu pozīcijas 2-līdzskaņu kopas. Tajās sastopami modeļi:

1 - 1 ([fs]: [ti:fs] tīfs); 1 - 2 (Ist): [li:st] list;
2 - 1 ([ms]: [ra:ms] rāms); 2 - 2 ([mt]: [pmt] pmt); 3 - 1 ([ls]: [vā:ls] vēls); 3 - 2 ([rp]: [turp] turp).

No spraudzeņu grupas visproduktīvākie ir līdzskaņi

/ s / (10 kopas), / c / un / š / (8 kopas):

/ s / - [st]: [vest] vest; [sc]: [i:sc] ists;
[ps]: [ka:ps] kāps; [ks]: [liks] liks;
[ms]: [rīms] rīms; [ns]: [suns] suns;
[fs]: [rīfs] rīfs; [xs]: [baxs] Bahs;
[ls]: [vels] vels; [rs]: [ve:rs] vērs;

/ c / - [pc]: [kra:pc] krāpts; [kc]: [la:kc] lēkts;
[mc]: [pāmc] pāmts; [nc]: [klinc] klints;
[fc]: [lifc] lifts; [sc]: [i:sc] ists;
[lc]: [velc] velc; [rc]: [pe:rc] pērc;

/ š / - [pš]: [rupš] rupjš; [kš]: [pā:kš] pēkš;
[mš]: [tumš]: tumšs; [nš]: [punš]: punšs;
[qš]: [vipš] vipš; [lš]: [elš] elš;
[ļš]: [mi:ļš] mīļš; [rš]: [ve:rš] vērš;

no slēdzeņu-troksneņu grupas - līdzskaņi / p / (8 kopas)

un / t / un / k / (7 kopas):

/ p / - [pt]: [ka:pt] kāpt; [pc]: [gla:pc] glābts;

[ps]: [lips] lips; [pš]: [slapš] slapjš;
[pj]: [ka:pj] kōpj;
[mp]: [kamp] kamp; [lp]: [svilp] svilp;
[rp]: [ve:rp] vērp;

/ t / - [pt]: [li:t] lipt; [kt]: [li:kt] likt;
[mt]: [ri:mt] rimt; [nt]: [k:nt] Kant;
[st]: [li:st] līst; [lt]: [vi:lt] vil;
[rt]: [vi:rt] virt;

/ k / - [kt]: [le:kt] lēkt; [ks]: [naks] nags;
[kš]: [rukš] rukš; [kc]: [sveikc] sveikt;
[lk]: [vālk] velk; [rk]: [pæ:rk] pērk;

no nāseņu grupas - līdzskapi / n / (6 kopas) un / m /
(5 kopas):

/ n / - [nt]: [kant] Kant; [nc]: [plinc] plints;
[ns]: [viens] viens; [nš]: [pūnš] pūnš;
[nž]: [blenž] blenž;
[rn]: [pæ:rn] pērn;

/ m / - [mp]: [kamp] kamp; [mt]: [simt] simt;
[ms]: [pæms] pæms; [mš]: [tumš] tumš;
[mc]: [simc] simts;

no spraudzeņu-skaneņu grupas - līdzskapi / l / (9 kopas)
un / r / (8 kopas):

/ l / - [lp]: [svilp] svilp; [lt]: [veit] veit;
[lk]: [vālk] velk; [lf]: [ralf] Ralf;
[ls]: [cels] cels; [lš]: [elš] elš;
[lž]: [gvelž] gvelzt; [lc]: [kalc] kalts;
[lj]: [gulj] guldz;

/ r / - [rp]: [ve:rp] vērp; [rt]: [vi:rt] virt;
[rk]: [pæ:rk] pērk; [rs]: [ve:rs] vērs;
[rš]: [ve:rš] vērš; [rc]: [væ:rc] vērts;
[rj]: [urj] urdz; [rn]: [pæ:rn] pērn;

pārējo līdzskapi produktivitāte 2-elementu kopu veidošanā
ir zemāka:

/ f / - [fs]: [ti:fs] tīfs; [fc]: [lifc] līrts;
[lf]: [ralf] Ralf

/ ž / - [nž]: [blenž] blenž; [lž]: [belž] belž;

/ 3 / - [lj]: [gulj] guldz; [rj]: [urj] urdz;

/ j / - [pj]: [kuopj] kōpj; [bj]: [gra:bj] grābo;

/ x / - [xs] : [baxs] Bahs.

Kopumā 5 līdzskaņi (/ p, k, n, s, f /) 2-komponentu kopās konstatēti abās pozīcijās; 7 līdzskaņi (/ b, m, ņ, x, l, ģ, r /) fiksēti tikai 1. pozīcijā un 6 līdzskaņi (/ t, š, ž, c, z, j /) tikai 2. pozīcijā. 10 līdzskaņu (/ d, g, ķ, ģ, v, z, ž, z, č, ž /) vispār nepiedalās 2-elementu kopu veidošanā.

Arī latviešu valodā atsevišķi līdzskaņi vārda beigu pozīcijā norāda uz noteiktu vārda morfoloģisko formu, piem., darbības vārda nenoteiksmi, īstenības izteiksmes vienkāršās tagadnes un nākotnes 3. personu, ciešamās kārtas lokāmā divdabja formu.

2-līdzskaņu kopu struktūra liecina par līdzskaņu nevienmērīgu sadalījumu vārda beigu pozīcijā. No 24 angļu valodas līdzskaņiem tikai aptuveni 10 ir produktīvi līdzskaņu kopu veidošanā vārda beigās. Tāda pat tendence vērojama arī latviešu valodā.

Līdzskaņu distribūcijas neregularitāte parādās arī līdzskaņu kopu 1. un 2. pozīcijā, bez tam nevienmērīgs ir līdzskaņu sadalījums, kuri funkcionē kopas abās pozīcijās. Visproduktīvākie līdzskaņi vairumā gadījumu fiksēti 2. pozīcijā, piem., no 25 līdzskaņu kopām ar / n / angļu valodā 17 gadījumos / n / funkcionē kā otrais komponents. Turpretī līdzskaņi, kuri veido mazāku skaitu 2-elementu kopas, galvenokārt funkcionē kā kopas pirmais komponents, piem., 5 gadījumos no 7 līdzskaņis / f / fiksēts 1. pozīcijā.

Latviešu valodā vērojama pretēja tendence. Līdzskaņi, kuri konstatēti abās pozīcijās, biežāk tomēr sastopami 1. pozīcijā. Pie šiem līdzskaņiem pieder / k /, kurš 4 kopās no 6 ir kopas 1. elements; / p / - 5 kopās no 8, / n / 5 kopās no 6 funkcionē kā 1. elements. Vienīgais izņēmums ir līdzskaņis / s /, kurš 8 kopās no 10 fiksēts 2. pozīcijā.

Interesanti atzīmēt, ka angļu un latviešu valodā fiksētas 15 kopīgas 2-līdzskaņu kopas: [pt, ps, kt, ks, mp, mv, nt, ns, fs, st, lk, lf, ls, lf- lš, rn].

Maksimālais līdzskaņu skaits vārda beigu pozīcijā

angļu valodā sasniedz 6, turpretī latviešu valodā - tikai 4. Taču 4- un vairāk līdzskaņu grupu analizē lietderīgi ievērot zilbes dalījumu kā līdzskaņu kopas robežu noteicēju [2], tādēļ runāt par 4- un vairāk līdzskaņu kopām kā intervokālā, tā postvokālā pozīcijā ir problemātiski.

Angļu valodas materiālā dominē modeļi 2 - 2 (23), 1 - 2 (21), 2 - 1 (17), latviešu valodā modeļi 2 - 1 (13), 3 - 2 (11), 2 - 2 (10). Neskatoties uz šīm atšķirībām, abās valodās visvairāk lietotie līdzskaņi 2- līdzskaņu kopās ir slēdzeņi-troksneņi un nāseņi: angļu valodā - 54%, latviešu valodā - 51%; spraudzeņi-troksneņi: angļu valodā - 29%, latviešu valodā - 30%; spraudzeņi-skaneņi: angļu valodā - 17%, latviešu valodā - 19%.

No visa analizēto kopu skaita angļu valodā 58,7% veido elementi, kuri līdzīgi pēc balsīguma. Latviešu valodā šis rādītājs ir zemāks - 44,4%.

To līdzskaņu skaits, kuri ir visproduktīvākie 2-līdzskaņu kopu veidošanā abās valodās, ir aptuveni vienāds. Šis rādītājs ir tieši proporcionāls attiecīgo līdzskaņu sistēmu skaitliskajam raksturojumam. Taču angļu valodā 2-līdzskaņu kopu inventārs ir ievērojami daudzveidīgāks. Tas skaidrojams ar leksiski-gramatisko faktoru ietekmi, kas arī nosaka vārda beigu pozīcijas līdzskaņu kopu lielo skaitu. Jāatzīmē, ka kopu grupu skaits nevar būt konstanta lielums, jo aizguvumi un morfoloģiskas inovācijas ienes arvien jaunas distributīvas iespējas valodā.

LITERATŪRA

1. Трубецкой Н.С. Основы фонологии.-М., 1960
2. Бредс М.А. Просодическая природа сонантов латышского языка (в сопоставлении с английским): Автореф.дис... канд.филол.наук.-Рига, 1981
3. Гуртая В.А. Просодическая природа глухого шумного консонантизма в современном латышском языке (в сопоставлении с английским): Автореф.дис..

. канд.Филол.наук.-Вильнюс, 1980

4. Vecozola M. Vārda fonētiskās struktūras tipoloģiskie pētījumi modernajā angļu un latviešu valodā// LVU zin.-metod.konf. - 25.sēj. - R.,1965, 26.-28.lpp.
5. Байчура У.М. Некоторые статистические данные к вопросу о фонетической структуре слова и слога в латышском языке //В.А.Озола. diena: Zin.konf.tēzes.-R., 1972.- 6. - 9. lpp.
6. Торсуев Г.П. Строение слога и аллофоны в английском языке.-М., 1975
7. Wells J.C. Longman Pronunciation Dictionary. Longman Group UK Limited, 1990

Rolands Sokolovskis

DAŽAS LIETVĀRDA LIETOŠANAS IPATNĪBAS NORVĒĢU VALODĀ

DZIMTE

Lietvārdam norvēģu valodā atšķirībā no latviešu valodas nav gramatiskās dzimtes rādītāju, kas ļoti apgrūtina valodas apgušanu ne tikai latviešu studentiem, bet arī citiem ārzemniekiem. Dzimte tiek izteikta ar artikula formu palīdzību, kā arī ar īpašības vārdu un apstākļa vārdu. Norvēģu valodā ir 3 gramatiskās dzimtes - viriešu, sieviešu un vidēja. Jāatzīmē, ka šī sistēma nav līdzīga parastajām trisdziesu gramatiskajām sistēmām, tā kā sieviešu dzimtes lietošana ir ierobežota, tā ir raksturīga galvenokārt sarunu valodai. To var izskaidrot ar vēsturiskiem apstākļiem - vēl 20. gadsimta sākumā literārajā valodā, tieši tāpat kā daņu valodā, valdīja divdziesu sistēma (vispārējā dzimte un vidējā dzimte), un sieviešu dzimtes formas tika uzskatītas par vulgārām. Sieviešu dzimtes formas legalizēja tikai 1917. gada ortogrāfiskās reformas rezultātā. Līdz pat šim laikam sieviešu dzimtes formas obligātas tikai nedaudziem lietvārdiem (piemēram, "ku"-gova, "bygd"-diens, "jente"-meitene). Lielāko daļu lietvārdu, kurus to izcelsmes dēļ var attiecināt uz sieviešu dzimti, atkarībā no konteksta var lietot gan ar sieviešu, gan ar viriešu dzimtes artikulu. Piemēram, var teikt "boka går ikke ned i veska" - grāmata nelielā somā ("boka" un "veska" - formas ar sieviešu dzimtes artikulu) un "boken er en av menneskehetens største oppfinnelser" - grāmata ir viens no cilvēces lielākajiem izgudrojumiem ("boken" - forma ar viriešu dzimtes artikulu). Apskatot vārdus, kuri vēsturiski attiecas uz sieviešu dzimti, redzams, ka daļu no tiem, īpaši sarunu valodai raksturīgos, lieto ar sieviešu dzimtes atribūtiem (piemēram, "kone-kona" - sieva, "kjerring-kjerringa" - vecmāte, "sol-sola" - saule, "gate-gata" - iela, "høne-høna" - vista), turpretī citus, īpaši literārajai valodai raksturīgos - ar viriešu dzimtes atribūtiem (piemēram, "hustru-hustruen" - dzīvesbiedrē, "kvinne-

kvinnen" - sieviete, "lære-læren" - mācība). Šī iemesla dēļ ļoti bieži viriešu dzimte tiek saukta par vispārējo dzimti.

Sieviešu dzimtes atribūtu lietošanā daudz kas ir atkarīgs no individa īpatnībām - vecuma, sociālās izcelsmes, dzimšanas vietas. Daudzi cilvēki joprojām izvairās no sieviešu dzimtes formu lietošanas, uzskatot tās par vulgārām, citi turpretī lieto tās konsekventi.

Lielākajā daļā gadījumu nav iespējams noteikt, kāpēc tas vai cits lietvārds atbilst noteiktai gramatiskai dzimtei. Zināmas likumsakarības attiecas tikai uz vienu vārdu daļu, kuriem ir piedēklis.

Pie vispārējās dzimtes pieder lietvārdi ar sekojošiem piedēkļiem (ar zvaigznīti atzīmēti piedēkļi, kuri pieļauj sieviešu dzimtes artikula lietošanu): -ale, -ans, -anse, -ant, -asje, -de, -dom, -else (tomēr et varelse-istaba, et spøkelse-spøks), -en, -ens, -ent, -er, -esse*, -ette*, -het, -ikk, -ine*, -ing*, -inne*, -is, -isse*, -isme, -ist, -ling, -nad, -ner, -ning*, -sjon, -ske*, -st, -tet (izņemot iestāžu nosaukumus - et universitet - universitāte), -tor, -ur, -ør, -øse*. Pie sieviešu dzimtes pieder lietvārdi ar piedēkļiem -dømme, -ende, -eri, -ment, -mål, -um. Protams, arī šeit ir sastopami izņēmumi. Lietvārdi ar -skap, kuriem ir vispārināta nozīme, pieder pie vidējās dzimtes, bet tie, kuri apzīmē īpašību vai abstraktu jēdzienu - vispārējai dzimtei.

Pie vispārējās dzimtes pieder dzīvu būtņu nosaukumi, pie tam lietvārdi, kuri apzīmē sieviešu dzimtes pārstāvjus, pieder vai arī var piederēt pie sieviešu dzimtes. Arī šeit ir veseļa rinda izņēmumu, piemēram, "et menneske" - cilvēks, "et vitne" - liecinieks, "et barn" - bērns, "et dyr" - dzīvnieks.

Pie vidējās dzimtes pieder lielākā daļa lietvārdu, kuri apzīmē vielas un materiālus, gan ar daudziem izņēmumiem, piemēram, "en snø" - sniegs, "en melk" - piens, "en sprit" - spirts.

SKAITLIS

Norvēģu valodā daudzskaitli iegūst, pievienojot lietvārdam vienu no 4 galotnēm: -er, =(nulle galotni), -r, -e.

Galotni -er iegūst daudzi vispārējās un sieviešu dzimtes lietvārdi ("vegg" - siena - vegger, "jente" - meitene - jenter),

lielākā daļa div- un vairākzilbju, kā arī vairāki vienzilbes vidējās dzimtes lietvārdi ("vesen"-būtne - vesener, "trykkeri"-tipogrāfija - trykkerier, "fakultet"-fakultāte - fakulteter, "sted"-vieta - steder).

Nulles galotne raksturīga pirmām kārtām vidējās dzimtes vienzilbes lietvārdiem ("hus"-māja, "bord"-galds), kā arī veselai rindai div- un vairākzilbju vidējās dzimtes lietvārdiem ("eventyr"-pasaka) un dažiem vispārējās dzimtes lietvārdiem ("feil"-kļūda, "mus"-pele, "mygg"-ods, "ting"-lieta, "tvil"-šaubas). Vairāki mēru apzīmējumi (liter, meter, mil - jūdze u.c.) neiegūst galotni pēc skaitļiem: 3 liter, 100 kilometer. Nulles galotne iespējama kā paralēls variants gan drīz visiem vidējās dzimtes lietvārdiem, kuriem daudzskaitļa formā ir galotne -er, izņemot lietvārdus ar piedēkļiem -eri un -um.

Galotni -r iegūst visu dzimšu lietvārdi, kuri beidzas ar bezuzvara -e ("en åre"-airis, "et stykke"-gabals). Galotni neiegūst sekojoši vidējās dzimtes lietvārdi: høve - iespēja, tilhøve - noteikums, løyve - atļauja: Lietvārdiem "tilfelle" - gadījums un "målføre" - dialekts ir divi daudzskaitļa varianti - ar galotni -r un ar nulles galotni.

Galotne -e raksturīga lietvārdiem ar piedēkli -er ("leser"-lasītājs). Jāatzīmē, ka lietvārdiem, kuriem -er ietilpst saknē ("åker"-lauks, "finger"-pirksts), daudzskaitli veido saskaņā ar vispārējiem noteikumiem (åkrer, fingrer), lai gan, piemēram, "søster"-māsa - sestre(r), "lager"-noliktava - lager vai lagre, "teater"-teātris - teater vai teatre un daži citi.

Lietvārda "øye"-acs daudzskaitļa forma ir øyne.

Veidojot daudzskaitļa formas lietvārdiem ar -el (t.sk. ar piedēkli -sel) un -er (taču ne ar piedēkli -er), tie zaudē e: "tempel"-tempļis - tempļer, "seier"-uzvara - seirer. Lietvārdi ar piedēkli -um daudzskaitli to zaudē: "museum"-muzejs - museer. Daži svešvārdi saglabā tās valodas galotni, no kuras tie aizgūti: "serum"-serums - sera, "tempo"-temps - tempoer vai tempi.

Lietvārdiem ar -(t)or uzsvars daudzskaitli var pārvietoties uz priekšpēdējo zilbi: traktor-traktorer vai traktorer, motor - motorer vai motorer.

Veselai rindai lietvārdu, salīdzinot ar vienskaitli, daudz-

skaitļa formā mainās patskanis, bet dažiem parādās arī citas ipatnības: "and"-pile - ender, "bok"-grāmata - bøker, "bonde"-zemnieks - bønder, "bot"-ielāps - bøter, "bror"-brālis - brødre, "datter"-meita - døtre, "far"-tēvs - fedre, "gås"-zoss - gjess, "hånd"-roka - hender, "kle"-apģērba gabals - kler, "kne"-celis - knær, "kraft"-spēks - krefter, "ku"-govs - kyr vai kuer, "mann"-virietis, vīrs - menn, "mor"-māte - mødre, "natt"-nakts - netter, "not"-zvejas vads - nøter, "rand"-mala - render, "rot"-sakne - røtter, "rå"-rāja - rær, "skåk"-ilks - skjaker, "stad"-pilsēta - steder, "stang"-kārts - stenger, "strand"-liedags - strender, "tang"-knaibles - tenger, "tann"-zobs - tenner, "tre"-koks - trær, "tå"-kāju pirksts - tær, "Ås"-senskandināvu dievība - aser.

LOCĪJUMS

Norvēģu valodā atšķirībā no latviešu valodas ir tikai 2 locījumi - vispārējais un ģenitīvs. Vispārējā locījumā galotnes nav, ģenitīvā visu dzimšu un formu lietvārdiem ir galotne -s: en gutts, guttens, gutters, guttenes. Ja īpašvārds beidzas ar -a, ģenitīva locījumā tam pievieno apostrofu: Arkimedes' lov, Nils' far.

Vispārējais locījums norvēģu valodā pilda visdažādākas funkcijas, kuras latviešu valodā veic gan nominatīvs, gan arī citi locījumi.

Norvēģu valodā ģenitīva lietošana salīdzinājumā ar latviešu valodu ir ievērojami ierobežotāka.

Norvēģu valodā ir saglabājušās dažas sastingušas ģenitīva un datīva formas: "til fots"-kājām, "til mote"-uz sirds, "i london"-slēpus, "i live"-starp divajiem u.c.

NOTEIKTUMS UN MENOTEIKTUMS

Noteikumu un menoteikumu norvēģu valodā atšķirībā no latviešu valodas izsaka ar noteiktā un menoteiktā artikula palīdzību.

Norvēģu valodā noteiktais artikuls var būt sufiksēts un brīvi stāvošs. Sufiksētais artikula formas vienskaitlī ir -(e)n (vispārējai dzimtei - gutten-"25ns"), -a (sieviešu

dzimtei - jenta-"meitene"), -(e)t (vidējai dzimtei - bordet-"galds"), daudzskaitli - -(e)ne (guttene, jentene, bordene). Daži vidējās dzimtes lietvārdi daudzskaitļa formā iegūst artikulu -a. Brīvi stāvošā artikula formas vienskaitli: den (vispārējai un sieviešu dzimtēm), det (vidējai dzimtei), daudzskaitli - de.

Neņoteikto artikulu lieto tikai vienskaitli, un tam ir sekojošas formas: en (vispārējai dzimtei), ei (sieviešu dzimtei), et (vidējai dzimtei).

Jāatzīmē, ka sieviešu dzimtes neņoteiktais artikuls ei tiek lietots daudz retāk, nekā sieviešu dzimtes noteiktais artikuls. Tā vietā parasti lieto vispārējās dzimtes neņoteikto artikulu. Bieži sastopamas formas ir "dōra"-durvis, "boka"-grāmata, "veska"-soma, taču formas ei dōr, ei bok, ei veske sastopamas ievērojami retāk.

Vidējās dzimtes sufiksētais artikuls -a obligāts tikai vārdos "barn"-bērns un "bein"-kāja, lai gan formas "āra"-gadi, "dyra"-dzīvnieki utt. reizēm ir sastopamas. Tādas formas kā "universiteta" tiek lietotas reti.

Sufiksētā artikula lietošanai ir raksturīgas sekojošas izmaiņas lietvārdos:

1) rinda lietvārdu ar -el,-er (taču ne ar piedēkli -er) zaudē e: "middel"-līdzeklis - midlet vai middelet, teater - teatret vai teateret;

2) lietvārdi ar piedēkli -um bieži to zaudē: "territorium"-teritorija - territoriet (taču "album"-albūms - albu met, "kalsium"-kalcijs - kalsiumet u.c.vielu nosaukumi);

3) sieviešu dzimtes lietvārdi ar bezuzsvara galotni -e bieži to zaudē: "veske"-soma - veska;

4) daudzskaitļa artikuls -ene tiek pievienots vārda sākotnējai formai, bet ne daudzskaitļa galotnei: "hund"-suns - hundene (daudzskaitļa forma bez artikula "hunder"). Vārdi ar piedēkli -er (fisker-zvejnieks) tāpat iegūst artikulu -ne (fiskerne);

5) ja vārds beidzas ar bezuzsvara -e, tiek lietots artikula variants bez e: "kjempe"-milzis - kjempen - kjempene.

Noteiktam pēc nozīmes, izolētam lietvārdam raksturīga sufiksētais artikuls: mann-mannen (ši forma tātad atbilst angļu "the man", vācu "der Mann"). Ja lietvārds ir kopā ar

apzīmētāju (ipašības vārdu, skaitļa vārdu, divdabi), lieto brīvi stāvošo artikulu. Pie tam kopā ar to bieži lieto arī sufiksēto artikulu. Tādējādi veidojas tā saucamais "divkāršais artikuls". Abus šos artikus vienlaicīgi parasti lieto sarunu valodā, īpaši apzīmējot konkrētus priekšmetus (den gamle mannen - vecais vīrs, det største bordet - lielākais galda). Abstraktu jēdzienu apzīmējumam divkāršo artikulu parasti nelieto (den ukjente soldat - nezināmais kareivis). Arī oficiālajiem apzīmējumiem divkāršais artikuls nav sevišķi raksturīgs: Det norske arbeiderparti - Norvēģu strādnieku partija. Ja lietvārds ir kopā ar apzīmētāju, tad viens pats sufiksētais artikuls tiek lietots ļoti ierobežoti - ar vārdiem hele, halve, selve (hele året - visu gadu, halve måneden - pusmēnesi, selve faren - pats tēvs) un dažos izteicienos, tādos kā "midt på svarte natta" - pašā nakts melnumā, "i svakes-te laget" - pavāji u.c.

Noteiktā un nenoteiktā artikulu lietošana norvēģu valodā līdzinās to lietošanai citās valodās.

Lietvārds ir "noteikts" tajos gadījumos, kad klausītājs (bet ne runātājs) var izdalīt priekšmetu no sev līdzīgo vidus. Vistipiskākie gadījumi: priekšmets jau ticis minēts, tas ir savā ziņā vienīgais, izdalāms konkrētās situācijas dēļ utt. Noteikto artikulu lieto arī tad, kad lietvārdam ir precīzājošs apzīmētājs (problemet boligmangel - dzīvokļu trūkuma problēma, forfatteren Lie - rakstnieks Li). Pie tādām apzīmētājām pie-der arī īpašības vārda vispārākā pakāpe (īpaši ne absolūtā, nozīmē), kārtas skaitļa vārdi (īpaši apzīmējot priekšmetu skaitu) un īpašības vārds "siste"-pēdējais: den eldste lektoren ved universitetet - universitātes vecākais pasnie-dzējs, den tiende februar - desmitais februāris (salīdzinājums ar "av beste kvalitet"-augstākā labuma, "han går i niende klasse"-viņš mācās devītajā klasē). Noteikto artikulu lieto, ja lietvārds vienskaitlī apzīmē veselu dzīvu (mennesket kan ikke leve alene - cilvēks nevar dzīvot vientulībā), vai arī ja lietvārds daudzskaitlī apzīmē visu priekšmetu kopību (menneskene elsker den som... - ļaudis mīl tos, kas...), kā arī tad, ja kvalitāte, pazīme, abstrakte jēdziens parādās kā zināms aktīvs pirasākums, vienots veselums (lykken står den k'jække bi - veiksmē palīdz drošajam). Ar vietu nosaukumiem noteikto

artikulu lieto gadījumos, kad tiek minēts konkrēts vielas daudzums (ha. gav brødet til mannen - viņš atdeva maizi vīrietim, lufta er kald - gaiss ir auksts), kad lietvārds ir ģenitīva locījumā (brødets næringsverdi - maizes barības vērtība) vai arī ja lietvārds apzīmē precīzi (brødet koster... - maize maksā...).

Kopā ar norādāmo vietniekvārdu lietvārdu var lietot gan ar sufiksēto artikulu, gan bez tā. Modernajai valodai gan ir raksturīga artikula lietošana šajā pozīcijā: "dette landet" - šī zeme, "den veien"-tas ceļš.

Tīri norvēģiska īpatnība ir izmantot noteikto artikulu tajos gadījumos, kad piederības vietniekvārds seko lietvārdam: foreldrene mine - mani vecāki, datteren hennes - viņas meita, de beste verkene hans - viņa labākie darbi (sal. mine foreldre, hennes datter, hans beste verker).

Nenoteikto artikulu lieto, ja klausītājs nevar konkrēti identificēt priekšmetu, ja to min pirmoreiz (han bor i et gammelt hus ved sjøen - viņš dzīvo vecā mājā pie jūras). Nenoteiktais artikuls ir raksturīgs lietvārdam, kas apzīmē jēdzienu, kuru salīdzina ar kādu citu un kurš ietilpst izteicēja sastāvā: latvisk er et vanskelig språk - latviešu valoda ir grūta valoda, han er en løgner - viņš ir melis. To lieto arī ar lietvārdiem, kuri apzīmē visu lietvārdu šķiru ar niansi "katrs, jebkurš": en student bør alltid huske - katram studentam būtu vienmēr jāatceras.

Daudzos gadījumos artikulu vispār nelieto. Tā tas ir pēc apzīmētāja ģenitīvā (Latvias største avis - Latvijas lielākā avīze), piederības vai nenoteiktā vietniekvārda (vårt hus - mūsu māja, noen gutter - daži zēni, hver nordmann - katrs norvēģis). Artikulu nelieto, griežoties pie kāda (kjære venner - dārgie draugi), ar lietvārdiem, kuri apzīmē priekšmetus un abstrakcijas, vispārīgā nozīmē (bly er tyngre enn jern - svins ir smagāks par dzelzi, løgn er den feiges våpen - meli ir glēvuļa ierocis), kā arī tad, ja lietvārds ir izteicēja sastāvā un apzīmē profesiju, nodarbošanās veidu, tautību u.c. (han er latvier - viņš ir latvietis), tāpat arī titulos utt. pirms īpašvārda (kong Harald - karalis Haralds, dosent Bērziņš - docents Bērziņš).

LITER TURA

A.Golden, K.MacDonald og E.Ryen. Norsk som fremmedspråk.
Grammatikk.-Oslo,1988.

T.Gedde, A.Golden, E.Ryen. Lær mer norsk.-
Oslo, 1992.

E.Haugen. Norsk-engelsk ordbok.-Oslo, 1990.

A.Hvenekilde. Kan jeg få ordene dine, lærer? -
Oslo,1984.

Jānis Valdmanis

BEZSUBJEKTA KONSTRUKCIJAS
LATVIEŠU UN LIETUVIEŠU VALODĀ

Vienkāršas sintaktiskas konstrukcijas organizējošais centrs ir darbības vārds personas formā, reizēm infinitīva formā. Darbības vārds var būt viens pats, ja tas ir pilnnozīmes (Skaidrojas. Strādājam.) vai darbības vārds var būt kopā ar atkarīgo vārda formu, kas izsaka vajadzīgo leksisko nozīmi, ja darbības vārds spēj izteikt tikai gramatisko modalitātes un laika nozīmi un pašam tam nav pilnvērtīgas leksiskās nozīmes (... ir saulaina. Kļūst karsti.). Lai konstrukcija būtu gramatiski korekta, bieži vien nepieciešama vārda forma, kas nosaka darbības vārda skaitli, dzimti / personu (Dieņa ir saulaina. Laiks ir saulains.) un lai tā būtu saturiski pilnvērtīga, nepieciešams viens vai vairāki konstrukcijas organizējošā centra pieseistītie semantiski būtiskie komponenti (Māte gatavo brokastis. Bērns ieliek lēlīgulīti.).

Fēc uzbūves konstrukcijas var iedalīt subjekta un bezsubjekta konstrukcijās, šķiruma pamatā liekot to, vai organizējošais centrs piesaista komponentu ar subjekta nozīmi nominatīva, ģenitīva vai datīva formā (Mēs strādājam. Viens ir daudz. Mums jāstrādā.) vai nepiesaista to (Visā pagastā runāja par svešinieku. Mani velk uz mājām. Koku nocirst!), protams, jāņem vērā, ka bieži vien īstenības izteiksmes tagadnes 1. un 2. personā, kā arī pavēles izteiksmes 2. personā komponents ar subjekta nozīmi var būt implicēte (Strādājam. Strādājiet!).

Aplūkojot vienkāršas sintaktiskas konstrukcijas nozīmi, ir svarīgi, vai nozīme tiek modelēta kā dinamiska,

t.i., ierobežota laikā (iet 'virzīties, liekot soļus (par cilvēku)') vai kā statiska, t.i., neierobežota laikā (balts 'tāds, kam ir, piemēram, sniega, piena krāsa'). Lai kvalificētu nozīmi kā dinamisku vai statisku, par kritēriju var izmantot dinamiskās nozīmes spēju iekļauties jautājuma un atbildes vienībā, ko ievada laika apstākļa vārds kad, jo tikai nozīme, kas ir ierobežota laikā, var tikt precizēta ar temporālu raksturojumu: Kad cilvēki gul? - Cilvēki gul naktī. *Kad piens ir balts? - Piens ir balts no rīta.

Pēc nozīmes konstrukcijas var iedalīt tādās, kas izsaka darbību, un tādās, kas izsaka parādību, šķiruma pamatā liekot kritēriju "mērķtiecīgs / stihisks". Darbība parasti tiek izteikta ar darbības vārdu (Draugi sasveicinās. Zinātnieki izstrādā teoriju.). Parādības var iedalīt: procesos, kas izteikti ar darbības vārdu (Snieg. List lietus.); stāvokļos, kas izteikti ar divdabi (Cerīpi ir uzriedējuši. Lidojums ir atlikts.) vai lietvārdu, kas apzīmē veselu "notikumu" (Meitenes ir sajūsmā.), vai arī apstākļa vārdu (Tas ir vareni! Durvis ir vaļā.); īpašībās, kas izteiktas ar īpašības vārdu (Zāle ir zaļa) vai divdabi (Darbs ir padarāms. Atbilde ir nepārprotama.) vai arī lietvārdu, kas norāda uz "priekšmetu" (Ezers ir kā spogulis.) vai skaitļa vārdu (Vipš ir viens.)¹.

---

¹ Sal. ar konstrukcijas organizējošā centra klasifikācijām dažos citos darbos: ar iedalījumu darbībā un stāvoklī - V. Ambrazas. Lietuvių kalbos sakinio sintaksinės ir semantinės struktūros vienetai. // Lietuvių kalbotyros klausimai, XXV. Lietuvių kalbos sintaksės tyrinėjimai. Mokslas, Vilnius, 1986, 4-44; ar iedalījumu darbībā (predikāty akčnī), kas var būt procegs vai kauzativs notikums, un ne-darbībā (predikāty neakčnī), kas var²

Starp konstrukcijas sintaktiski morfoloģisko un sintaktiski semantisko uzbūvi nav tiešas atbilstības. Ar vienu un to pašu teikuma modeli var izteikt dažādas nozīmes: $S_n - V_{fin, cop} S_n^2$: "Uguns un nakts" autors ir Rainis (subjekta identifikācija), Latvieši ir austrumbalti (subjekta klasifikācija); vienu un to pašu nozīmi var izteikt ar dažādu teikuma modeļu palīdzību, piemēram, subjekta īpašības raksturojumu var izteikt šādi: $S_n - V_{fin} \text{Šis audums neburzās}$ // $S_n - V_{fin, cop} \text{Adj Šis audums ir neburzīgs}$; subjekta klasifikāciju arī var izteikt dažādi: $S_n - V_{fin, cop} S_n \text{Tēvs ir advokāts}$ // $S_n - V_{fin} - S_a \text{Tēvs strādā par advokātu}$.

Raksta uzdevums ir salīdzināt daļu no bezsubjekta konstrukcijām latviešu un lietuviešu valodā, ņemot par pamatu konstrukciju sintaktiski semantisko uzbūvi un aplūkojot, kādā sintaktiski morfoloģiskā formā šī uzbūve tiek realizēta.

---

būt statiska vai seistīta ar laika ritējumu, - F. Daneš, Z. Hlavsa a kolektīv. Větné vzorce v češtině. Academia. Praha, 1987; ar iedalījumu stāvoklī (state), notikumā (event), darbībā (action) - H. Jackson. Grammar and Meaning. A Semantic Approach to English Grammar. Longman. London and New York, 1990.

- ² Šeit un turpmāk: S_n - lietvārds nominatīvā, S_g - lietvārds ģenitīvā, S_a - lietvārds akuzatīvā, S_i - lietvārds instrumentālī, V_{fin} - darbības vārds personas formā, $V_{fin, cop}$ - darbības vārds personas formā saitiņas funkcijā, Adj - īpašības vārds, Adj_{neutr} - īpašības vārds nekatrā dzimtē, Adv_{loc} - sintaktiskais adverbs ar vietas nozīmi, Adv_{dir} - sintaktiskais adverbs ar virzības nozīmi.

1. Konstrukcijas, kas apzīmē atmosfēras parādības un laika apstākļus.

Latvieši atmosfēras parādības un laika apstākļus parasti izsaka kā bezsubjekta dinamisku procesu, ko realizē vienkomponta modeļa V_{fin} formā: List. Smidzina. Miglo. Salst. Pievakarē snigs. Nakti putināja. Apašcas. Rita pusē skaidrošies. Visu nakti zibepoja. Šodien tveicē.

Ja šo parādību eksistence, izpausme tiek saistīta ar noteiktu vietu, tad konstrukciju realizē divkomponentu modeļa $V_{fin} - Adv_{loc}$ formā: Pamaļē ducināja (par pārkonu). Aiz meža pa brišam nozibsnīja (par zibeni).

Bieži vien šīs pašas īstenības parādības realizē arī kā dinamisku stāvokli vienkomponta modeļa $V_{fin, cop} S_n$ formā: Būs lietus. Pagājušajā gadā bija stiprs sals. Kaut šogad būtu sniegs. Atkusnis. Zibens!

Izsakot noliegumu, lietvārds reizēm transformējas no nominatīva uz ģenitīvu (Šogad nav sniega), taču tiek lietota arī nominatīva forma (Iepriekšējā gadā nebija stiprs sals).

Taču ne visas parādības var realizēt ar abiem minētajiem modeļiem, daļām nav atbilstošas īsteikmes paralēles: Sniegs // Snieg. Putenis // Putina. Nakti bija pārkons // š. š // Smidzina.

Ļoti līdzīgi veido konstrukcijas, kas apzīmē atmosfēras parādības un laika apstākļus, arī lietuviešu valodā.

Parasti šīs parādības izsaka kā bezsubjekta dinamisku procesu, ko realizē teikuma modeļa V_{fin} formā: Sninga, lyja, darganoja. Šajā. Visā dienā šutinō kaip puode. Šian dien kepina. Saistot šo parādību izpausmi ar noteiktu vietu, konstrukciju realizē modeļa $V_{fin} - Adv_{loc}$ formā: Tolūnoje žaibavo. Vakarnese griaudājo. Arī lietuviešu valodā šīs parādības var īsteikt bezsubjekta dinamiska stāvokļa veidā un realizēt ar modeli $V_{fin, cop} S_n$: Lietus.

Rytoj bus atodrēkis. Atlydys. Plikšale.

Gan latviešu, gan lietuviešu valodā reizēm iespējamas dinamiska procesa konstrukcijas ar tautologisku subjektu, veidojot šos teikumus pēc modeļa $S_n - V_{fin}$: Lija lietus. Sniegs snieg. Lijja lietus. Griaustinis griaudžia. Šķiet, ka šāda tipa teikumus lieto tad, kad grib precizēt vai akcentēt dinamiskā procesa atribūtus; Lija silts lietus. Sniga slapjš snieg. Lijo šiltas lietus. Jāpiezīmē, ka arī šie teikumi, kas veidoti pēc modeļa $S_n - V_{fin}$, uzskatāmi tomēr par bezsubjekta konstrukcijām, jo tie apzīmē parādības, kas nav saistītas ar subjektu, un to realizējums ar divkomponentu modeli ir vienkārši sekundārs gramatiskais noformējums.

2. Konstrukcijas, kas apzīmē noteiktu diennakts periodu, gadalaiku vai to miju.

Konstrukcija, kas apzīmē noteiktu diennakts periodu vai gadalaiku, tiek veidota kā bezsubjekta statisks stāvoklis, ko realizē vienkomenta modeļa $V_{fin, cop} S_n$ formā: Bija agrs rīts. Karsta vasaras pēpusdiena. Bija vēls ziemas vakars.

Arī lietuviešu valodā parastas ir šādas konstrukcijas (Buvo ankstus rytas. Karštas vasaros vidurdienis. Buvo jau vēlus žiemos vakaras).

Taču noteiktu diennakts periodu miju latviešu un lietuviešu valodā izsakām stipri atšķirīgi. Ja latviešu valodā šo stāvokli (rīts, diena, vakars) uztveram kā subjektu, kas tuvojas, un konstrukcija tiek veidota divkomponentu modeļa $S_n - V_{fin}$ formā (Tuvojas rīts. Aust diena. Tuvojas vakars), tad lietuviešu valodā noteiktu diennakts periodu miju uztver kā dinamisku procesu, ko izsaka modeļa V_{fin} formā: Ipdienoja. Dienoja. Vakarēja.

Gadalaikus latviešu valodā parasti izsaka kā bezsub-

jekta dinamisku stāvokli vienkomponenta modeļa $V_{fin, cop} S_n$ formā: Pavasaris. Drīz būs vasara. Pagājušajā gadā bija silta ziema.

Arī lietuviešu valodā gadalaikus modelē kā bezsubjekta dinamisku stāvokli, izmantojot to pašu modeli: Buvo ziema. Pavasaris. Bus vasara. Šaltas ruduo.

Taču gadalaiku miju radu valodās izseka atšķirīgi. Latviešu valodā to izsaka kā bezsubjekta dinamisku īpašību ar vienkomponenta modeli $V_{fin, cop} Adj$ (Kļūst rudenīgāks. Kļūst pavasarīgāks.), bet lietuviešu valodā - kā dinamisku procesu ar vienkomponenta modeli V_{fin} : Pavasarēja. Rudenēja.

Runājot par gadalaiku modelēšanu latviešu un lietuviešu valodā, var atzīmēt to, ka tikai divus no gadalaikiem, proti, pavasari un rudeni, uztver mijā, parāda pavasara un rudens sākšanos, t.i., pāreju no ziemas uz pavasari un no vasaras uz rudeni.

Tiesa, teorētiski ir iespējams veidot konstrukcijas: Kļūst vasarīgāks, Kļūst ziemīgāks, un arī pateikt tā var, taču rakstu valodā šādas konstrukcijas nav izdevies konstatēt. Savukārt lietuviešu valodā teorētiski iespējamas, bet praksē netiek lietotas konstrukcijas: Vasarēja, Ziemēja.

3. Konstrukcijas, kas apzīmē parādības, kas raksturīgas noteiktam diennakts periodam, gadalaikam vai to mijai.

Konstrukcija, kas apzīmē noteiktam diennakts periodam raksturīgas parādības (parasti vizuāli uztveramas), veidota kā bezsubjekta dinamisks stāvoklis, ko realizē vienkomponenta modeļa $V_{fin, cop} S_n$ formā: Auzma. Krēsla. Tumsa.

Šis parādības iespējams izteikt arī kā bezsubjekta dinamisku procesu, ko realizē ar vienkomponenta modeli

V_{fin} : Aust. Gandrīz nemanāmi krēslo. Strauji satumss. Ja šo parādību izpaušmi saista ar noteiktu vietu, tad konstrukciju realizē divkomponentu modeļa $V_{fin} - Adv_{loc}$ formā: Austrumu pusē jau sārtojas.

Lai atspoguļotu šo parādību rašanos, pāreju uz šīm parādībām, tiek veidots analītisks savienojums vienkomponeņa modeļa $V_{fin, cop}$ Adj formā (ar darbības vārdu klūt saistītas funkcijā): Jau kļūst krēslaināks. Strauji kļūva tumšāks.

Lietuviešu valodā konstrukcijas, kas apzīmē noteiktam diennakts periodam raksturīgas parādības, veido līdzīgi kā latviešu valodā. Konstrukciju izsaka kā bezsubjekta dinamisku stāvokli, ko realizē modeļa $V_{fin, cop} S_n$ formā: Aušra. Prieblanda. Sutemos. Ir iespēja šīs parādības izteikt arī kā bezsubjekta dinamisku procesu, ko realizē ar modeli V_{fin} (Aušta. Brēkšta. Jau švinta. Temsta), vai, ja šo parādību izpaušmi saista ar noteiktu vietu, tad tāpat kā latviešu valodā ir iespēja konstrukciju realizēt ar modeli $V_{fin} - Adv_{loc}$ (Vakaruose parausvējo), taču atšķirībā no latviešu valodas nav iespējams formēt analītisku savienojumu ar modeli $V_{fin, cop}$ Adj, lai apzīmētu pāreju uz parādībām, kas raksturīgas noteiktam diennakts periodam: *Jau darosi tamsiau. *Darosi šviesiau. Lietuviešu valodā, lai izteiktu pāreju uz šīm parādībām, lieto vienkomponeņa modeli V_{fin} : Pamažu aušta. Staiga sutemo. Lietuviešu valodā lieto arī konstrukcijas ar tautoloģisku subjektu pēc modeļa $S_n - V_{fin}$ (Aušta aušra. Išauso aušrelē, sutemo naktele), taču latviešu valodā šāda tipa teikumus parasti gan reāli nelieto, kaut teorētiski tādi ir iespējami.

4. Konstrukcijas, kas apzīmē ar apkārtējo vidi saistītas parādības.

Konstrukcija, kas apzīmē ar apkārtējo vidi saistītu

(parasti ar redzi vai dzirdi uztveramu) parādību, tiek izteikta kā bezsubjekta dinamisks process, stāvoklis, ko veido modeļa $V_{fin} - Adv_{loc}$ formā: (Šķūnīti pēkšņi satumsa. Mežā briksēja un brāksēja) vai modeļa $V_{fin, cop}^S$ formā (Visapkārt klusurs. Laukumā troksnis un kņada).

Mīdzīga tipa konstrukcijas lieto arī lietuviešu valodā, lai apzīmētu ar apkārtējo vidi saistītas parādības: Aplinkui dunda. Sodžiuose kaip giriouse švokštē šlamējo. Miške vēl kurti, nerami tyla.

5. Konstrukcijas, kas apzīmē ar ožu uztveramas parādības, kas saistītas ar noteiktu vietu.

Konstrukcija veidota kā bezsubjekta dinamisks process, ko realizē trīskomponentu modeļa $V_{fin} - S_g - Adv_{loc} / Adv_{dir}$ formā: Dārzā smaržo pēc matiolān. No ezera uzvēdija pēc kalmēn un dūpān.

Analoģiski šāda tipa konstrukcijas modelētas lietuviešu valodā - kā bezsubjekta dinamisks process, ko realizē ar modeli $V_{fin} - S_1 - Adv_{loc} / Adv_{dir}$: Čia kvepia gēlėmis. Prie tvarto atsīduoda mēšlu. Tātad atšķirība ir smaržas avota formālajā izteiksmē - latviešu valodā to izsaka ar prievārda datīva formu, lietuviešu valodā - ar instrumentāla formu.

6. Konstrukcijas, kas apzīmē ar noteiktu vietu vai laiku saistītas parādības.

Konstrukcija veidota kā bezsubjekta dinamisks stāvoklis, īpašība, ko realizē vienkomponenta modeļa $V_{fin, cop}^{Adj} / Adv$ formā: Bija silts un saulains. Vakaros pie ezera ir kluss. Plūdmalē bija karsti. Tveicīgi. Aizvējā kļuva siltāk.

Mazliet atšķirīgi. Šāda tipa konstrukcijas modelētas lietuviešu valodā - kā bezsubjekta statiska pazīme modeļa $V_{fin, cop}^{Adj_{neutr}}$ formā: Saulēta, šviesu. Tylu būdavo va-

keris Rivešiunuose. Šilta. Keršta. Tvanku. Šiandien šelta. Jan darosi vēsiau.

Salīdzinot bezsubjekta konstrukcijas latviešu un lietuviešu valodā, redzams, ka tās tiek modelētas ļoti līdzīgi, taču pat aplūkoto parādību modelējumā, kurā, verētu šķist, atšķirībām nevajadzētu būt, tās tomēr parādās; atšķirības konstatētas gan sintaktiski semantiskajā, gan sintaktiski morfoloģiskajā aspektā.

Andrejs Veisbergs

ENGLISH - LATVIAN BORROWING OF IDIOMS

Phraseology constitutes the most vivid and stylistically peculiar part of the word stock of a language. Although a lot has been written on the problems of phraseology, there is still no uniform view among linguists even on the most basic questions of phraseology, such as definition of a phraseological unit (PU), the boundaries of phraseology, its scope, etc.

In this paper by a PU we understand a relatively stable word combination with a fully or partially figurative meaning. The definition is general and elastic enough to comprise the biggest possible number of units that bear phraseological character, and particular enough to make it possible to separate occasional formations on the one hand and word combinations without a figurative meaning on the other hand from phraseological units proper. This understanding of a PU is also more or less identical with the English understanding of the term "idiom" (A.P.Cowie, 1984:10) As PUs present a multitude of types from fully opaque combinations to transparent units (A.Makkai, 1978) we suppose the boundary between them will always be a problematic case.

Phraseology is a live, dynamic system and its present, seemingly static, condition is the result of a long diachronic development that never stops.

The changes and the replenishment of the phraseological stock proceed in three ways: structural (new word combinations), semantic (new meanings in word combinations) and by means of borrowing. Thus, the replenishment of phraseology is possible either by means of inner resources of a language or by borrowing from other languages.

Borrowing can occur only in conditions of language contacts. Language contacts present a lot of problems of linguistic, social, ethnographic and historical nature.

The usual and accepted understanding of the term "language contact" supposes ethnic contact i.e. lasting stable communication between two or more nations on one territory or on the verge of their territories, that leads to an exchange of language material, interference and borrowing through bilingualism.

However, there can be also cultural, social, economic, and political contacts between nations often without direct physical contact between the speakers. These contacts do not presuppose close ethnic or geographical proximity. These are so called cultural contacts and they are usually distant.

Distant language contacts can also be either direct- between two nations and their languages, or indirect- through another intermediary language or even several intermediary languages.

Such distant cultural contacts have been and continue to be intensive enough to make widespread borrowing possible. This has already been stressed long ago by O.Jespersen (1925:92), who stated that the biggest changes in languages occur not so much as a result of migration of peoples as by regular contacts in the sphere of culture.

These contacts are primarily conducted by means of printed word - books, newspapers, magazines, journals, and in the modern world the process is enhanced by mass media - TV, radio.

Though lexical borrowing from English had started at the end of the 18th century (Baldunčiks, 1979:60) and English penetrated into Latvian through German, at the end of the 19th century when the Latvian literary language was formed, English still had a comparatively minor influence upon Latvian and especially its phraseology. German - Latvian trilingualism dominated in Latvia at the time. English was not popular even in the enlightened and intellectual circles.

The first translations from English appeared only in the 1880-ies. Thus proper phraseological borrowing started at the very end of the 19-th. century, e.g.

Mans nams ir mana pils - ir veca paruna.

(Baltijas Vēstnesis, 1895, 10)

/My house is my castle/.

From the beginning borrowing took place mainly through the intermediary languages (German and Russian). However the 1920-ies saw the establishment of direct language contact between English and Latvian. This was mainly due to the economic and political orientation of Latvia towards Britain and the USA. In the 1922 the English Institute was established in Riga. English gradually became the leading foreign language taught at schools. English loans were not so seriously affected by the purist tendency that existed in Latvia at the time, as it was directed mainly against German and Russian influence. Thus new units were borrowed, e.g. five o'clock, splendid isolation.

After the war the direct contact between the languages came to an end, borrowing diminished and the few units that penetrated, e.g. aukstais karš (cold war), dzelzs priekšsargs (iron curtain), did so, mainly through Russian. Steady borrowing resumed in the 1960-ies and has been gathering pace ever since.

At present English alongside Russian are the two main languages Latvian is in contact with, and the contact with English is both direct and indirect (through Russian).

Thus English is one of the main sources of phraseological borrowing. The term "borrowing" is widely used in linguistic literature, yet it is used with different meanings. The different types of words and PUs that are borrowed have made it very ambiguous. Besides it is used both to denote the process of borrowing as well as the results of it.

Hereafter by borrowing we mean the process of the reproduction in one language of patterns previously found in another.

We stress that we see borrowing as a process and not as a state, yet, most of the other terms used in discussing it are usually descriptive of the results, rather than of the process itself.

The result of borrowing is a loan.

A phraseological loan is a borrowed stable word combination with a fully or partially figurative meaning. We propose a classification of phraseological loans based on the degree of difference between the original PU and the loan, i.e. on the degree of the replacement of the original elements.

Complete phraseological loan is a borrowed PU reproduced in the target language letter for letter. The corresponding process of borrowing we call a takeover, e.g. hot dog, happy end used in Latvian speech or writing.

Phraseological translation loan is a PU consisting entirely of target language components, e.g. gold fever - zelta drudzis, flower children - puķu bērni. Sometimes, though, the PU in both languages have a common element - an international word or a lexical loan of an earlier date, e.g. gentlemen agreement - dāņentelmeņu nolīgums, yellow press - dzeltenā prese.

Phraseological transcription loan is a borrowed PU whose components have not been translated, yet have undergone some morphemic changes, i.e. it is transcribed and adapted to the norms of the target language e.g.: Sherlock Holmes - Šerloks Holms, John Bull - Džons Bula.

Mixed phraseological loan is a borrowed PU at least one of whose components has been translated while at least another one has been transcribed, thus all components have been morphemically changed, e.g. Lynch law - linča tiesa, Uncle Sam - ģēvocis Sems.

All the Latvian phraseological loans from English that we have observed are clearly each of one of the above types.

In the previous centuries in case of distant contact the main borrowers were the translators of literary texts and the chief among them those of the Bible and classical Greek and Roman literature. These translations enriched the European languages with numerous PUs most of which are now viewed as internal ones.

In the 20th century, especially in its latter half, we observe a rapid growth of the importance of the press, and the broadcasting. Therefore it is through mass media and press at present that the greatest influx of borrowed phraseology takes place. This applies especially to distant language contacts. It is interesting to note that these loans do not enrich the colloquial language considerably. In colloquial language oral direct contacts predominate and it is reflected in Latvian in the form of colloquial loans from Russian.

Two factors promote borrowing from English in the above mentioned situation - its high prestige and its role in the process of internationalization of vocabulary and phraseology nowadays.

English acts in most cases as the source language of numerous phrases used in many spheres, e.g.

1) international relations, politics:

summit meeting - virsotņu tikšanās
gunboat diplomacy - lielgaballaivu diplomātija
shadow cabinet - ēnā kabinets / corridors of power -
varas gaiteni

2) economics:

brains trust - smadzeņu trests
brains drain - smadzeņu aizplūde
the free market - brīvais tirgus
open door policy - atvērto durvju politika

3) law

law and order - likums un kārtība
cross examination - nopratināšana jautājumu krustugunīs
lynch law - linča tiesa
the electric chair - elektriskais krēsls

4) military sphere:

the green beret - zaļā berete
star wars - zvaigžņu kari
war games - kara spēles
dirty bomb - netīra bumba

5) journalism, publishing, literature:

the yellow press - dzeltenā prese
stream of consciousness - apziņas plūsma
the lost generation - zudusi / zaudētā paaudze

6) music:

the New wave - jaunais vilnis
heavy metal (rock) - smagais metāls (roks)

7) cinematography:

spaghetti western - spageti vēsterns
soap opera - ziepju opera

We suppose that for theoretical purposes it is useful to divide the process of borrowing into two stages:

- 1) the initial use of a new PU of foreign origin,
- 2) assimilation of the PU into the target language.

This division of borrowing into two stages is admittedly rather crude and sometimes unnecessary, yet often it makes the discussion easier.

To begin with we have to do something with an English PU when translating text containing it into Latvian. It may well happen that there is no way of designating the notion by the English PU in Latvian, the notion having not been discussed in Latvian before. For example, the following PU is as yet quite new in Latvian:

Lielisks "hat trick", ar kuru Jevgenijs izvirzījās starp līgas rezultatīvākajiem futbolistiem. (Sports, 9.9.1987).

Secondly, there is some language snobism about - psychologically motivated tendency to intersperse one's speech or writing with elements of a prestigious foreign language. This applies mainly to complete loans, but stimulates other types of borrowing as well. Ziniet, ka cilvēki viņu iesaukuši par "tečerieni" jeb dzelzs lēdiju ... (Lauku Dzīve, 1987, 1.p.10)

Thirdly, the use of English PUs in Latvian is to some extent conditioned by stylistic peculiarities of the text being translated, mainly fiction. Often when having to trans-

state an English phrase, that has an analogous PU in Latvian for the English PU - be born with a silver spoon in the mouth, namely. piedzimt kreklinā, in the following context the occasional use of the unit by the author, makes it necessary to preserve the English image, by means of word for word translation:

England with the silver spoon in her mouth and no longer the teeth to hold it there, or the will to part with it. (Galsworthy J. The Silver Spoon. M., 1976, p. 68).

Anglija ar sudraba karoti mutē! Zobu viņai vairs nav, lai karoti saturētu, bet nav arī gribas šķirties no tās. (Dz.Golsvertijs. Sudraba karote. Rīga, (1977, p. 70).

In most of the cases such word for word translations are not subsequently assimilated into Latvian and remain an ephemeral contextual phenomenon.

Finally, people reading much in foreign languages, working abroad, etc. tend to import foreign PUs into their Latvian speech. This is called linguistic interference. It is obvious in the speech of journalists covering foreign policy. Thus, N.Neilands in his broadcasts and newspaper articles used the translation loans "sēdēt vienā laivā" un "šūpot laivu" so often that they became quite popular with the other reporters as well and are often to be seen in Latvian periodicals.

Defective knowledge of the source language and of the target language may lead to faulty translation of the PUs, e.g. champion of peace - miera čempions instead of miera cīnītājs.

The four above mentioned reasons for the initial importation of a PU may, of course, appear both singly and in various combinations.

The initial usage of a new phrase in Latvian is usually accompanied by some formal features:

- 1) italicised or bold type,
- 2) italicised or bold type and inverted commas,
- 3) inverted commas (in Latvian there is a very pronounced tendency to use inverted commas wherever a word or a phrase is used figuratively, including long established phrases),
- 4) explanation in brackets,
- 5) explanation in the preceding or the following text.

However, the mere appearance of a new phrase does not ensure its admittance into the language. We cannot speak of a PU as belonging to the Latvian language unless it has been accepted by the whole nation or a sizeable part of it. Just as with phraseological neologisms (Burmistrovich, 1971) such acceptance is subject to some conditions, both intra- and extralinguistic.

As for the first, translation loans have to satisfy the linguistic norms of Latvian and fall in with the tendencies of its evolution.

This concerns all the aspects of the unit - its meaning, structure and also the phonic aspect - the phrase should sound well and a slight lilt is desirable. Thus, for instance, several attempts to import into Latvian the PU one-armed bandit - vienrocīgais zaglis, vienrocis laupītājs have failed because of the translation loans sounding clumsy.

Among extralinguistic factors we count topicality and the taste of famous people. A speech of a political leader may clear the way for a new PU into the stock of the language or raise an old PU out of oblivion. Anyway, unless this PU is of only local importance it tends to be picked up by other languages.

The PU iron lady - dzelzs lēdija is in fact of Russian origin, as it was first used in the Soviet army newspaper "Krasnaya Zvezda" 23.01.1976. However its appearance would have remained an occasional one, had not the would-be British Prime Minister accepted it as her sobriquet a week later (31.01.1976). From that day on it found its place into English phraseology and was borrowed into many other languages, Russian and Latvian among them.

If an English PU has an equivalent or an analogous PU in Latvian it is usually not borrowed. As pointed out by J.P.Vinay and J.Darbelnet (1978) borrowing in such cases occurs only with bilingual nations where the languages are in constant contact. As English-Latvian language contacts are distant and predominantly written (which presupposes editing here) such instances are extremely rare and usually of occasional character. Thus in sailor's language in the 1930-ies the translation loan "dabūt maisu" (get the sack) was present even though the PU "dabūt vilka pasi" had been well established long before. E.g.:

Kapteina kungam! Jūs man Rīgā piesolījāt "maisū".

(V.Lācis. Putni bez spārniem. R., 1949. p.307).

Uzpurinājies, citādi Rīgā dabūsi maisul - stjuarts viņu brīdināja. (V.Lācis. Šenču aicinājums. R., 1965. p.122).

Complete phraseological loans

Complete phraseological loans are borrowed PUs reproduced in the target language letter for letter. There are numerous complete phraseological loans in Latvian borrowed mainly from Latin, English, French, German, Italian and Spanish. There are about 40 complete phraseological loans from English.

The trickle of English complete phraseological loans into Latvian seems to have started in the latter half of the 19-th century, e.g.: Un Englantes sakāms vārds: "time is money" - (laiks ir nauda) paliek visur taisnība. (Latviešu avīzes, 1873,48).

In the 1920-ies and 30-ies the by then considerable flow of units was slightly reduced by the setting of Latvian language norms and purist feeling. Yet borrowing did not stop, e.g.:

Ar tām viņi satikās oficiālos rautos un five-o'clock'os.

(Ritums, 1923,2.,p.106)

Barga, neželīga cīņa starp prezidentu Rūzveltu un "big biznes'u" kļūst arvienu asāka. (Stāsti un Romāni, 1938, 11.p.425)

Immediately after the World War 2 the stock of the complete phraseological loans in Latvian got even depleted, mostly due to political causes. The borrowing resumed in the 60-ies and its rate is now steadily increasing. It is also for the first time that English has got to the top of the field. The following complete phraseological loans have come into Latvian since 1960-ies: brain drain, brains trust, tie break, break dance, Fleet Street, heavy metal, hot dog, know how, mass media, hat trick.

Just as any other loans complete phraseological loans have to make their way into the target language. Many PUs never got assimilated into Latvian e.g.: "Fare well, Eveline!" es iesaucos ... (Baltijas Vēstnesis,1870,25).

A would-be complete phraseological loan may have to compete with an equivalent translation loan. In most cases the translation loan wins. Thus the phraseological translation loan "džentelmeņu noruna" seems to have ousted the complete loan "gentlemen agreement" which was stable in Latvian in the 1930-ies.

Sometimes the complete phraseological loan wins and remains the only means of conveying the notion, e.g. fifty-fifty, self-made man, take it easy, hat trick.

And finally in numerous cases both loans have stayed: to be or not to be - būt vai nebūt, hot dog - karstais suns, common sense - veselais saprāts.

Touching on the reasons why such alien bodies as complete phraseological loans do find their way into languages we want to stress that apart from various social factors the introduction of a complete phraseological loan into a text may be a matter of linguistic necessity. Thus, for instance, the PU "know how" is practically untranslatable into Latvian.

These PUs, though well established in Latvian, help to create the atmosphere of foreign environment, by focussing the attention of the reader on the foreign phrase.

The effect is still stronger if the text is not connected with foreign subject.

The feature of foreignness, however, should not be identified with the unit being unmotivated. Cases of using PUs without understanding them do exist, but they would be found more in oral speech. Most of the English PUs borrowed are not fully idiomatic and the average knowledge of English is by far better than, say, of Latin. Besides, many of the complete loans from English are of topical character. However, it should be pointed out that not all the units are used in all the layers of society; most of the people would know them passively, t.e. recognize them in the text. It would be of great interest to have a sociolinguistic research into this phenomenon, without it we can only state that some loans would be popular among teenagers - break dance, heavy metal, others would be used mainly in discussing politics - mass media, Fleet Street, brain drain, while many would be generally known - happy end, to be or not to be, time is money, etc.

Finally, one formal point. In the 1920-ies and 30-ies components of the complete phraseological loans were usually used with Latvian endings e.g. *Šeit arī tandēļ gribam īsumā raksturot angļu dārtelmeni, amerikāņu self made man'u, frančuburžu un krievu lielnieku.* (Burtnieks, 1935, 1.p.82)

This practice seems to have disappeared now, thus we cannot speak of any grammatical assimilation of complete phraseological loans. But we can speak of certain phonetic assimilation of the loans as a result of the speakers not knowing English properly or not caring to pronounce them correctly.

• phraseological translation loans.

Phraseological translation loan is a borrowed PU consisting entirely of target language components i.e. it is a unit created by translating the phraseological prototype. Majority of phraseological loans are translation loans. A question may arise, why is the borrowing in the form of translation loans the dominating one?

First, it is obvious that complete loans cannot meet ^o all requirements for new expressive means, they always remain

slightly foreign elements in the language, must be learned to be understood and are often difficult to incorporate into a Latvian text. Secondly, word for word translation of a PU often applied in literary translations provides a huge amount of new phrases some of which may gradually gain stability in Latvian.

It is worth pointing out that not every word for word (literal) translation of a PU can turn into a phraseological loan. While literal translation presupposes very close correspondence to the original PU, a phraseological translation loan may have considerable deviations from the original PU. Some of these deviations may be purely objective character, as the languages have different grammatical structures, etc. However other changes are also possible. These transformations are the result of two tendencies present in the process of borrowing - on the one hand that of preserving identity with the prototype (often reflected in word for word translations) on the other hand that of adaptation to the target language (dominating in translation loans). Thus phraseological translation loans often differ considerably from word for word translations of the same PU found in literature before assimilation of the loan. For instance the English PU brain drain had different translations before the loan *smadzeņu aizplūde/aizplūšana* got established in the language, (*smadzeņu pārsūkņēšana/noplūde/pārplūde*).

When speaking of the translation loans we can mention also semantic loans. A phraseological semantic loan is a PU created by importing a new meaning into already existing PU in the target language. This type of borrowing in phraseology is extremely rare in Anglo-Latvian language contacts. Only one case can be mentioned. Thus, under the English influence (one way street) the Latvian phrase *vienvirziena ceļš/iela* acquired the figurative meaning "something not reciprocal."

Another peculiarity of Anglo - Latvian phraseological borrowing that most of the translation loans in Latvian are those of fairly new created English PUs; brain drain - *smadzeņu aizplūde*, iron lady - *dzelzs lēdija*, wind of change *pārmaiņu vēji*, the hot line - *karsta līnija*, etc. This is largely because of the importance of topicality in borrowing and due to mass media that deal with topical information.

Phraseological transcription loans

Phraseological transcription loan is a borrowed PU whose components have not been translated, yet have undergone some morphemic changes, i.e. they are transcribed and adapted to the norms of the target language. Thus, this type of loans as it were occupies an intermediary position between phraseological translation loans and complete phraseological loans. Phonemically they stand rather close to the source language unit while the adaptation allows the loans to function like native units. The adaptation usually complies with the norms of rendering English letters and sounds in Latvian.

Transcription loans are the result of untranslatability. They are English proper names that become generic and acquired a phraseological status in English. The knowledge of the source of some of these PUs also for the Latvian reader makes borrowing (or at least understanding of them) easier.

There are very few transcription loans borrowed from English. Only four of them seem to have gained stability in Latvian:

Džons Buls from John Bull (in the meaning of an Englishman)

Serloks Holms from Sherlock Holmes (in the meaning of any detective, especially an amateur)

Džons Smits from John Smith (in the meaning of an average citizen)

Piters Pens from Peter Pan (in the meaning of the person who never grows up)

Mixed phraseological loans

Mixed phraseological loan is a borrowed PU at least one of whose components has been translated while at least another one has been transcribed, thus all the components have been morphemically changed.

Mixed phraseological loans appear when some component of the original PU is untranslatable and so cannot but be transcribed. Like in phraseological transcription loans this component is usually a proper name:

tēvocis Sans from Uncle Sam

linča tiesa from Lynch law

krusttēvs Toms from Uncle Tom
Merf ja likums from Myrphy's law
asiņainā Mērija from Bloody Mary

Many PUs borrowed from English contain components that are also of English origin: e.g. dzelzs lēdija, lielais bizness, džungļu likums, dzeltenā prese.

However, these components were borrowed as separate words before the unit was borrowed, they also function as separate words today. The phraseological loans containing them are translation loans.

To decide whether a phraseological loan is a mixed loan or a translation loan we may ask a Latvian speaker if he takes the dubious component as an allusion to the PU. In case it is treated as an allusion, e.g. "Sems" the unit is a mixed loan, in case it is treated as a separate lexical unit, e.g. "džungļi" it is a translation loan.

When borrowing a PU two tendencies are present - on the one hand that of preserving identity with a prototype, on the other hand that of adaptation to the target language. The latter usually takes the upper hand and results in different transformations of the borrowed phrase affecting semantic, lexical and grammatical levels of the unit. As these transformations do not affect complete loans and hardly at all transcription loans we deal with translation loans here.

The most frequent and considerable transformations are the following:

- 1) substitution of lexical components of the PU, e.g.
merry old England - vecā labā Anglija (good old England)
- 2) extension of the PU. This transformation usually occurs with the purpose of making the unit easier to understand, e.g.
cross examination - nopratināšana jautājumu krustugunis
- 3) ellipsis. Ellipsis takes place when the English PU contains redundant components without which the unit is just as understandable. Usually the elliptical variant of the PU also exists in English, e.g.

he who pays the piper calls the tune - kas maksā, tas pasūta mūziku

- 4) lexicalization of the PU. Lexical and phraseological borrowing go hand in hand. Being borrowed a PU may turn into a word (compound). This often happens to two-component PUs. Lexicalization is widespread in Latvian (also in German) while it is rare in Russian, e.g.

nuclear umbrella - kodollietussargs

nuclear night - kodolnakts

a blue stocking - zilzeģe

a pale face - bālōimis.

a sit in - sēdstreiks

5) phraseologization. The opposite process is not so widespread, yet it exists, too. English compounds are some - times split up into PUs when borrowing, e.g.

brainwashing - smadzeņu skaļošana

ostrichism - strausa politika

6) transposition of components within the loan, e.g.

cloak and dagger - durča un apmetņa

7) diminutive adjective in the loan. This is a very typical feature of borrowing PUs into Latvian. The ending usually does not bear much semantic weight, e.g.

a dark horse - tumšais zirzdiņš

8) changes in the meaning of the unit. Apart from the connotational changes, ideological problems or mistakes of borrowing, we have yet another - the translation loan melnais kontinents (the dark continent) has different association for a Latvian and for an Englishman. The unit was created by G.M. Stanley in 1878 and denoted Africa as a continent that is dark and unknown. For the Latvian reader the association goes along the lines of the colour of the skin of the inhabitants.

References

1. Oxford Dictionary of Current Idiomatic English by A.P. Cowie, R. Mackin and I.R. Mc Caig. 1984: Oxford. vol. 2.
2. Makkai A. (1978) Idiomaticity as Language Universal // Universals in Human Language, - Vol. 3. - pp. 401 - 448.
3. Jespersen O. (1925) Die Sprache Ihre Natur, Entwicklung und Entstehung. - Heidelberg, - 440 S.
4. Baldunčiks J. (1979) Anglicismu aizgūšanas pamatiezīmes latviešu valodā / ZA, Vēstis, - Nr. 3. - pp. 59 - 71.
5. Бурмистрович Д.Я. К проблеме фразеологических неологизмов. // Материалы по русско-английскому языкознанию. - Воронеж, 1972. - С. 82-88.
6. Вине Ж.П., Дарбельне Ж. Технические способы перевода // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. - М., 1978. - С. 157-167.

Ieva Zauberga

KULTŪRAS FONĀ ATVEIDES PROBLĒMAS TULKOJUMOS

Pēdējā laikā sakarā ar krasajām politiskajām pārmaiņām attiecībās starp "austrumiem" un "rietumiem" visā pasaulē pieaugusi interese arī par latviešu valodu un kultūru. Mēģinot atklāt latviešu literatūras savdabību angļiski runājošiem interesentiem, grūtības sagādā tas, ka latviešu literatūra relatīvi maz tulkota angļu valodā. Pieejamie tulkojumi latviešu literatūras ainu atspoguļo visai fragmentāri. Nedaudz plašāk ir pārstāvēta modernā dzeja, taču pagātnes literārais mantojums atveidots visai nevienmērīgi. Tulkoti tikai atsevišķi R. Blaumana stāsti, tikai divas K. Skalbes pasakas, daži A. Upīša stāsti, atsevišķi Raipa dzejoļi un luga "Jāzeps un viņa brāļi" (ārzemēs tulkota arī Raipa luga "Uguns un nakts"), V. Lāča romāni "Zvejnieka dēls" un "Uz jauno krastu", J. Akurātera "Kalpa zēna vasara", viens J. Poruka stāsts, A. Pumpura "Lāčplēsis" parindeņos, daži A. Čaka dzejoļi.^x Praktiski netulkotas ir latviešu tautas dziesmas, vispār nav pārstāvēti tādi autori kā Aspazija, V. Plūdonis, A. Grīns, J. Jaunsudrabiņš, A. Brigadere. Pie tam tulkojumu kvalitāte ne vienmēr ir apmierinoša. Vairāki no tiem veikti ar krievu valodas starpniecību.

Tam, ka latviešu literatūra tik maz tulkota, ir vairāki iemesli: gan politiski, kas saistīti ar Latvijas ilgstošo nošķirtību no rietumu pasaules, gan tehniski, kā nelielais to cilvēku skaits, kas pārvalda angļu un latviešu valodu tik labi, lai varētu šo darbu veikt kvalitatīvi, gan arī tas, ka latvieši ir senas baltu kultū-

---

^x Apzināti ir tie latviešu literatūras tulkojumi angļu valodā, kas pieejami Latvijā. Latviešu literatūra ir tulkota arī ārzemēs, taču ne visi no šiem tulkojumiem nonākuši Latvijā.

ras nesēji, un šīs kultūras savdabība zināmā mērā padara latviešu literatūru grūti tulkojamu. Latviešu tautas dziesmas, piemēram, tiek uzskatītas par vispār netulkojamām (Vaira Viķis - Freibergs, 212.lpp.), ir veikti tikai to parindeņu tulkojumi.

Ar vārdu "kultūra" šeit apzīmēts dzīves veids un tā izpausmes, kas raksturīgas kādas noteiktas valodas lietotājiem (Newmark, p. 141). Kultūras parādības nošķiramas no universālām un individuālām. Ja tādas vārdus kā zvaigzne, dzīvot, spogulis var uzskatīt par universāliem, dažādām sabiedrībām raksturīgiem, un izteikumu sarunu pavediens izslidēja viņam no pirkstiem par metaforisku atsevišķa indivīda valodas lietojumu, tādi vārdi kā pastalas, mūrītis, veļi ir reālijas, kas apzīmē latviešu kultūrvidē raksturīgus priekšmetus un parādības un uzskatāmas par kultūras parādībām.

Tulkošanas procesā notiek ne tikai divu dažādu valodas sistēmu, bet arī divu dažādu kultūru salīdzināšana. Jo lielāka abu tulkošanas procesā iesaistīto valodu kultūras fonu atšķirība un jo ierobežotākas bijušas kultūras kontaktu iespējas, jo vairāk dažādu neatbilstību atklājas tulkojot. Angļu un latviešu valodas un kultūras veidojušās stipri atšķirīgos apstākļos, un arī savstarpējas saskarsmes punktu nav bijis daudz. Tādēļ latviešu kultūras parādību atveidošana angļu valodā rada daudz grūtību. Šīs problēmas varētu iedalīt divās lielās grupās: acīmredzamas problēmas, kas saistītas ar konkrētu latviešu reāliju atveidošanu angļu valodā, un slēptās problēmas, kas saistītas ar izturēšanās, tradīciju, mentalitātes savdabību, kas oriģinālā ir tikai implicētas vai aprakstītas universāliem valodas līdzekļiem, formāli leksiskas grūtības nerādīdamas. Taču nekomentētas vai neadaptētas tās citai kultūrai piederšam lasītājam izsauca neadekvātu oriģinālteksta uztveri. Piemēram, K. Skalbes pasakā "Kakiša dzirnavīpas" runāts par melno runci, kas atnes aļiņas zīpas (84.lpp.). Anglijā tiek uzskatīts, ka melns kakis nes laimi. Ja tulkojumā šis fakts netiek ņemts vērā, lasītājs būs neizpratnē. Tulkošanai vai nu "jāmaina"

kaķa krāsa (pragmatiskā adaptācija) vai jāsniedz at-
tiecīgs komentārs.

Lielākā daļa reāliju pieder pie bezokvivalenta lek-
sikas, t.i., vārdiem, kam nav atbilstoša vārda tulkoju-
ma valodā sarakā ar kultūras fona atšķirībām. Tulkotāju
rīcībā ir virkne papērienu, kā parasti tiek atveidotas
reālijas. To optimālai pielietošanai ir svarīgi, lai
tulcotājs izjustu, kā tās funkcionē oriģināltekstā. Re-
ālijas ne tikai nes semantisko slodzi, bet arī ir ļoti
būtiski nacionālā kolorīta komponenti. Nereti vienā
vārdā ir atklāta visas tautas mentalitāte un pasaules
izjūta. Piemēram, K.Skalbes pasakā "Kaķīša dzirnaviņas"
lasār:

Rudenī, kad veļi kā izkaltušas līnu sauļas staigāja
gar bālām laukmalām, kaķītis izskatījās kā iznācis no
tumšās veļu sētas, kur dod ēst tikai smilšu karašas.
(87.lpp.)

In the autumn, when ghosts like bundles of dried-up
flax, walked about along the pale mearings, Pussy looked
as if he had stepped out of a dark spectral homestead,
where the only food was sand bannocks. (tulk. W.K.Matthews)
Komentāros tulcotājs dod paskaidrojumu: veļi-souls of the
dead that walk about between Michaelmas and Martinmas.
Ir skaidrs, ka vispārinātais vārda veļi tulkojums ar an-
gļu ghost, neskatoties uz komentāros sniegto informāciju,
neatklāj oriģinālvārda daudzslāpaino saturu. Aiz šī viena
vārda faktiski slēpjas vesels domāšanas veids-senajiem
latviešiem piemītošā nepārtrauktības izjūta, saplušana ar
dabu, nekad nebeigšanās, ko šodienas terminoloģijā dēvē-
jam par mitoloģisko laika izpratni. Otrā šīs pasakas tul-
kojumā iztikts bez komentāriem:

In autumn, when the spirits of the dead, like wittered
tufts of flax, floated past the pale borders of the fields,
our little cat looked as though he had escaped from a
gloomy vale where nothing was to be had but bread made of
cemetery sand. (tulk.L.A.Marshall).

Šis tulkojums ir daudz veiksmīgāks. Spirits of the dead
(mirušo dvēseles) daudz labāk nekā ghosts (spoki) atklāj

vārda veļi saturu. Reālijas veļu sēta tulkojums gloomy valo (drūmā ieleja) salīdzinājumā ar spectral homestead (spoku, spokainās mājas) precīzāk atklāj oriģinālvienības konotatīvo noskaņu. Lai kompensētu saturisko zudumu, tulkotājs izmantojis semantiskās kompensācijas paņēmieni, tulkodams smilšu karašas kā bread made of cemetery sand (no kapu smiltīm taisīta maize). Ārputteksta komentāri, kā zināms, netiek uzskatīti par labāko lasītājam svešu tekstu tulkošanas paņēmieni, jo, iznesot darba saturu ārpus tā robežām, tiek sarauta tā mākslinieciskā vienotība. Daudzi lasītāji šos komentārus uzskata par apgrūtināšiem, līdz ar to tulkojums zaudē emocionālās iedarbības spēku.

Līdzīgi tulkotas arī vairākas citas reālijas.

Piemēram,

Sirms vecis 'ailā kažokā iznāca no plesarmojuša dārza (82.lpp).

Tulkojums:

A gray old man in a raw sheepskin coat came out of the frosted garden. (tulk. W.K.Matthews).

Komentāros dots paskaidrojums: kaķis kažoks - (lit. "naked coat") has the wool on the inside and the hide on the outside.

A white-haired old man clad in a coat of converted sheep-skin walked out of the frosty garden. (tulk. L.A. Marshall)

Pirmais tulkotājs konsekventi, izmantojams komentārus, izceļ oriģinālteksta reālijas un, tāpat, arī oriģināla piederību citai, svešai kultūrai, kamēr otrais par galveno, acīmredzot, uzskata plūstošu stāstījumu un emocionālās noskaņas saglabāšanu, īpaši neizceļot nacionālā kolorīta savdabību. Taču citā teikumā, iespējams, lai kompensētu vides atmosfēras savdabības zudumu, šis tulkotājs ķeras pie transkripcijas:

Viņš klusi manās līdz mežinieku čikatošām pastalām. (83.lpp.)

And noiselessly he steals along behind the squeaking pastals of the wood-carters. (I.A. Marshall)

Transkripcijas trūkums ir tas, ka, akcentējot kolorītu, tiek zaudēta vārda semantiskā nozīme. Atsevišķos gadījumos, īpaši semantiski mazāk svarīgu reāliju gadījumā, tas ir pieļaujams un tiek plaši pielietots. V. Metjūzs konsekventi turas pie ārpusteksta paskaidrojumiem:

And he quietly hurries after the men's creaking footwear.

Komentārā: pastalas - boat - shaped leather sandals or slippers, knotting at the heel. Vienīgais gadījums, kad L. Maršāls izmantojis ārpusteksta komentāru ir sekojošais:

Sen bēru skuju bij noslaucītas no trepēm, bet viņu smarža vēl valdīja pār ķēnīpa dvēseli. (88.lpp.)

The funeral twigs had long since been swept from the stairs, but their odour still permeated the castle.

Līdzīgi šo teikumu tulkojis arī V. Metjūzs:

The fir twigs of the funeral had long ago been swept from the stairs, but their perfume still lingered in the king's memory.

Abos gadījumos dots komentārs: In East Baltic countries fir twigs and saw-dust line the route from door to street and sometimes a part or the whole of the route of a funeral procession.

Neskatoties uz minētajiem trūkumiem, ārpusteksta komentārs ir plaši pielietots visdažādākā veida tekstu tulkošanā un akceptēts kā objektīvi nepieciešams saturisko zudumu novēršanai. Reālijas nereti tiek uzlūktas par "visnepārtulkojamākajām no nepārtulkojamām" tulkošanas vienībām (Florins, 173. lpp.) un atsevišķi semantiskie vai stilistiskie zudumi par neizbēgamiem. Tulkojumam tiek izvirzīta prasība, lai tas būtu saturiski un stilistiski adekvāts visa teksta līmenī, bet katra konkrēta gadījuma risināšanā tulkotājam jāizmanto mērķtiecīgi visi vīpa rīcībā esošie atveides papēsmieni. Ļoti vēlams ir funkcionālo analoģu pielietošana, t.i., līdzīgas nozīmes vārdu izmantošana. Šādā gadījumā tiek saglabāta gan oriģinālvienības semantiskā nozīme, gan zināma konotatīva nokrāsa. Tā par veiksmīgu uzskatāms V. Metjūza tulkojums:

Kaķis jau sēd uz mūra. (83.lpp.)

Pussy is already seated in the ingle-nook.

Šis papēmiens izmantots arī "Pasakas par vērdiru" tulkojumā:

Maiznieks patlaban kāpa augšā no cepla pagraba ar brūnu klīņerišu pannu uz galvas. (77.lpp.)

The baker was just coming up from the ovens in the cellar with a tray full of freshly-baked pretzels on his head.

Funkcionālie analogi gan nedaudz atšķiras nozīmes ziņā no oriģinālteksta vienībām, (ingle - nook - sēžamais stūri pie liela kamīna; pretzels - trausla glazēta ar sāli apkaisīta maizīte izcepta mezgla formā), taču šī atšķirība nav liela un tos var uzlūkot par pilnīgi adekvātiem tulkojumiem.

Ja tulkotājam pietrūkst izdomas un iemaņu, neatbilstības kultūras fonos var izrādīties nepārvaramas, un tulkotājs tās vienkārši izlaiž.

Tā "Pasakā par vērdiru" izlaists teikums:

Mazā Laime purināja savas baltās villaines.(76.lpp.)

Pirmajā brīdī šķiet, ka lielākās grūtības saistītas ar reālijas villaine atveidošanu. Taču faktiski šī ir relatīvi viegli atrisināma problēma. Dainu parindeņos šo vārdu parasti tulko vispārināti kā woollen shawl. Daudz sarežģītāka ir vārda balts tulkošana. Balts latviešu folklorā nenozīmē tikai krāsu. Balts ir skaists, skaidrs, brīvs, labs; balts ir metafora, kas ietver tautas galvenās estētiskās un ētiskās vērtības: Mana balta māmuliņa., Balta nāca tautu meita.. Šajā tekstā Mazās Laimes baltās villaines simbolizē svētību, kas reizēm nāk pār liktenis pabērniem, atvieglojot viņu ikdienas grūtumu. Pasakā Mazā Laime tulkots kā tiny bit of Happiness, Laime, kā zināms, ir senbaltu liktenis dievieste, pilnīgi atšķirīga gan no sengrieķu dievietēm, gan kristīgās kultūras liktenis izpratnes, Kontekstuāli šis bezekvivalentās leksiskās vienības tulkojumu var uzskatīt par adekvātu.

Tulkojumā izlaists vēl viens teikums:

Ja tur bija piekērusies kāda sēkliņa no gaišā Aizsaules dārza, tad pagalmā izauga zelta ābele vai gara

pupa, pa kuru var uzkāpt debesis. (76.lpp.)

Lai gan visumā izlaidumi tulkojumos nav attaisnojami, ir gadījumi, kad var tos uzskatīt par objektīvi nosacītiem. Šeit vairs nav runa par etnogrāfiskām reālijām, kas raksturo tikai attiecīgās kultūras dzīves veidu. Aiz katras reālijas slēpjas savdabīga pasaules redzējuma un nacionālās mentalitātes komplekss. Pirmkārt, saule un aizsaule, baltu mitoloģijas ļoti būtiska dihotomija. Saule-dzīvība, siltums, māte-žēlotāja, māte-barības devēja; aizsaule-vieta, kur nav dzīvības un siltuma, vieta, kur gars nokļūst pēc nāves, veļu valsts. Kristīgajai kultūrai svešs pasaules redzējums. Aizsauli nevar salīdzināt ar kristīgās kultūras debesīm vai paradīzi un eili. Baltu folklorā tiek dēvēta par pagānu mitoloģiju. (J.Andrups, p.18) Saule, šķiet, ir arī pati būtiskākā folkloras metafora. Daudzās baltu saules dainas ir faktiski nepārtulkojamas, jo saule tajās ieņem to pašu vietu, ko kristīgajā kultūrā Dievs. Turklāt, tulkojot, piemēram, uz angļu valodu, jāreķinās arī ar lingvistiskā rakstura problēmām. Saule angļu valodā ir vīriešu dzimtes vārds. Reizēm saule kā vīrišķa spēka simbols tiek izmantota angļu literatūrā, piemēram, D.H.Lorensa daiļradē. Tādā angļu kultūrā ir grūti uztvert sauli kā mātīšā simbolu. Pat ja tiek sniegti attiecīgi komentāri, emocionālais efekts būs neadekvāts.

Tālāk zelta ābele un garā pupa - reālijas, kas sevī ietver latviešu folkloras pasaku motīvus par sērdienīti, kurās labā sirds tiek āsni atalgota, liekot izaugt zelta ābelei, kuras zari vipai vien aizniedzami, vai garajai pupai, pa kuru var uzkāpt debesis. Formāli šīs reālijas viegli pārtulkojamas, bet atklāt to nozīmi pēc būtības izrādījies neiespējami, un tulkotājs tās izlaidis.

Šajā pasakā stipri pārveidota epizode, kurā aprakstīts mazais, nerātnais naudas velniņš:

Bagātais Ansis nekad vēl nebij bijis tik tuvu laimei kā šini brīdī, bet taisni šini brīdī vērdiņš izkrita vipam no rokām un ievēlās ūdenī.

Un avotā dibenā uz baltā mutuļa, kas nerimstoši nāca no zemes augšas, šūpodamies pacēlās sarkans velniņš un

smiedamies izplēta rokas. "Uz redzēšanos, Ansi", viņš lo-
cidamies smējās, un viņa vārdi nāca no avota dibena aug-
šā kā sarkani burbuļi. "Nu es esmu tīrs, un tu vari iet,
man vairs tevī nav vajag. Viss, kas man bij virsū, nu ir
pie tevām rokām. Redz, kādu tu mani esi noberzījis sārtu!
He, tu gan domāji, ka tu biji kungs? He, he, he, kungs
biju es, tu- mazgāji man muguru.. Visu mūžu tu berzi na-
baga velniņu. (61.lpp.)

Tulkojums:

He had never been so close to real happiness as he
was at that moment but suddenly the farthing fell from
his hand straight into the water. And from the bed of
the white spring, tirelessly gushing from out of the
earth the little coin bobbed in the water, and, with a
chuckle, spread out its arms. "Good-by, Ansi" it said
with a wriggle and its words rose from the bed of the
spring in little red bubbles. "I'm quite clean now. You
can go, I don't need you any more. All the filth that was
on me is now on your hands. See how shiny and red you've
rubbed me! Ha-ha, you thought you were the master! Ha-ha
-ha, it was me who was the master. You just scrubbed me
back for me ..."

Tulkojumā izlaists latviešu folklorā plaši izmantotais
volniņa tēls. Ja cilvēks sāk pārāk dzīties pakaļ naudai,
saka, ka velns to apsēdis.

Problēmas pamatā ir baltu pagāniskā dieva un velna
izpratne salīdzinājumā ar kristīgo. Latviešu pasaku velns
ir labsirdīgs un muļķīgs. Tas sēž ezerā uz akmens, kasa
pakausi un cenšas izgudrot jaunu nerātību. Tam nav nekā
kopīga ar Gētes intelektualizēto Mefistofeli vai Ķermon-
tova Dēmonu. Latviešu pasaku dievs, savukārt, ir mazs,
balts vīriņš, kas dzīvo starp cilvēkiem un dod kādu la-
bu padomu. Liela daļa latviešu literatūras balstīta uz
šo folkloristisko pasaules izpratni, kas padara to grū-
ti tulkojamu. Bieži pielietota, kā šajā gadījumā, ir
pragmatiskā adaptācija, kad teksts tiek pārveidots un
pielāgots tulkojumvalodas kultūras fonam, ar mērķi pa-
rākt adekvātu reakciju no konkrēta receptora puses.
(Komisarova, 249.lpp.) Pragmatiskās adaptācijas gadījumā

tiek atklātas oriģināla saturiskās vērtības, bet rodas nacionālā kolorīta zudumi, kā rezultātā oriģinālteksts zaudē daļu savas daudzslāpāinības un neatkārtotības.

Neskatotie uz minētajām grūtībām, visi trīs K.Skalbes pasaku tulkojumi vērtējami atzinīgi.

Lai cik atšķirīgi arī nebūtu oriģināla un tulkojuma kultūras foni, ir veidi kā šīs atšķirības pārvarēt. Reizēm zaudēs satura dziļums un stila izsmalcinātība, bet tulkojums tomēr uzrunās lasītāju. Jo vairāk būs tulkojumu, jo pazīstamāka sākotnēji svešā kultūra kļūs tulkojumu lasītājiem. Tādēļ atliek tikai vēlēties, ka jaunajos apstākļos atradīsies vairāk cilvēku, kas gribētu un spētu tulkot latviešu literatūru citās valodās.

LITERATŪRA

1. Skalbe K. Pasakas.-R.,1979
2. Skalbe K. Pussy's Water Mill. Translated by K.W.Mathews.-Stockholm,1939.
3. Skalbe K. The Cat's Mill. Translated by L.A.Marshall,- London, 1924
4. Skalbe K. Tale of the Farthing. Translated by A.G.Spenser.- Moscow, 1981
5. Vaira Viķis-Freibergs. The Poetic Imagination of Latvian Dainas. Université de Montréal, 1975, p. 209-221
6. Newmark Peter.A Textbook of Translation.-London,1988
7. Влахов С.,Флорин С.Непереведенные в переводе.-М.,1980
8. Andrupis J., Kaive V. Latvian Literature.-Stockholm, 1954
9. Комиссаров В.Н. Теория перевода.-М.,1990

Veneta žigure

NORVĒĢU VALODAS SKAŅU IZRUNA SASTATĪJUMĀ AR LATVIEŠU VALODU

Norvēģu valoda ir senģermāņu valoda, radniecīga pārējām skandināvu valodām, kuras veido Ziemeļģermāņu valodu grupu indoeiropiešu valodu saimē.

Salīdzinājumā ar citām senģermāņu valodām skandināvu valoda ir vistuvākā angļu un dāņu valodai. Arī latviešu valoda pieder pie indoeiropiešu valodu saimes, kur tā kopā ar lietuviešu valodu veido baltu valodu grupu. Latviešu valoda kā baltu valodu grupas pārstāve gadsimtu gaitā arī zināmā mērā ietekmējusies no ģermāņu valodām.

Ievaddaļā sniedzam īsu pārskatu par norvēģu literārās valodas attīstību, īpašu vērību veltot skaņu sistēmas izrunai dažādos valodas attīstības periodos.

200.-300.g.p.m.ē. norvēģi, dāņi un zviedri runāja vienā valodā. Rakstu zīmes tolaik sauca par rūnām. Pēc 500.g.p.m.ē. pamazām valoda sadalās trijos atzarojumos - dāņu, norvēģu un zviedru valodā.

Latīņu alfabēts Norvēģijā parādījās ap 800.g.p.m.ē., kad vikingi to pārņēma no Anglijas. Viduslaiku perioda beigās senā norvēģu valoda, kurā runāja augstāko aprindu cilvēki Norvēģijā un Islandē, arvien vairāk atsvešinājās no norvēģu sarunvalodas.

1319.gadā pie varas nāca Zviedrijas karalis, bet gadsimta beigās Norvēģija tika pievienota Dānijai. Sakarā ar Hanzas attīstību Ziemeļeiropas zemēs skandināvu valodās ienāk daudz vārdu no vācu valodas. Šajā laikā norvēģu literatūra pārdzīvo norieta periodu. Padziļinoties plaī sai starp agrāko literāro valodu un sarunvalodas dialektu, kurā attīstījās līdzīgā virzienā kā dāņu un zviedru valodā, 16.gadsimtā iedzīvotāji vairs nesaprata seno norvēģu valodu. Dāņiem kļūstot par noteicošiem Norvēģijā, dāņu valoda kļuva par rakstības valodu.

Norvēģu valoda un literatūra pamazām atplauka pēc Luterāņu reformācijas. Vietējie autori rakstīja dāņu valodā, tomēr rakstībā lietoja daudz norvēģu vārdus un gramatiskās formas.

17.gadsimta beigās Norvēģijas dienvidaustrumu teritorijas pilsētās attīstījās sarunvalodas forma, kura ātri izplatījās un kura ir pamatā Riksmal - vienai no pašlaik esošajām divām valsts valodām Norvēģijā. Šī valoda sastāvēja no trim slāņiem: no dāņu valodas, kuras izrunas pamatā bija norvēģu fonētiskā sistēma un kurā runāja baznīcās. Tā bija "Hoitidssprøget" (tulk. svinīgā valoda), Buržuāzija runāja t.s. vidusšķiru valodā, kurā bija daudz vairāk norvēģu vārdu kā svinīgajā valodā. Vienkāršie iedzīvotāji runāja vietējā dialektā. Jāatzīmē, ka starp šiem trim valodas slāņiem nepastāvēja liela nošķirtība, jo visas iedzīvotāju šķiras varēja saprast viena otru.

18.gadsimta vidū, Norvēģijai atdaloties no Dānijas, norvēģu dzejnieks Vergelands ierosināja programmu norvēģu valodas nostiprināšanai. Tajā pašā laikā filologs un rakstnieks Ivars Āsens radīja jaunu norvēģu literāro valodu, kuru viņš nosauca par "Landsmal". Šo literāro valodu oficiāli atzina tikai 1880.gadā. Tomēr šajā laikā neieviesa izmaiņas ortogrāfijā.

Svinīgā valoda saplūda kopā ar vidusšķiru valodu un gadsimta gaitā kļuva par jauktu dāņu-norvēģu izlokani, kura pakāpeniski pietuvinājās norvēģu valodai. Runājot par atšķirībām fonētiskā dāņu un norvēģu valodā šajā laikā, jāatzīmē, ka dāņu valodā līdzekapi "b", "d", "g" atradās intervokālā pozīcijā, kamēr norvēģi tos izrunāja kā "p", "t", "k", piem., "flyde" "flyte"
"kage" "kake"
"gabe" "gape"

1907.gada tika izdarīta pirmā literārās valodas reforma, kuras rezultātā ortogrāfiju pietuvināja izrunai.

1917.gadā Riksmal rakstībā notiek jaunas izmaiņas. Par galvenajiem tika pieņemti ortogrāfijas likumi, uz kuriem

balstījās Landsmal rakstība. Ievērojamākās izmaiņas bija šādas:

1. Patskani "æ" daudzos gadījumos aizvietoja ar "e";
2. Dāņu valodā lietotās līdzskaņu kopas "nd" un "ld" aizstāja ar "nn" un "ll" saskapā ar izrunu;
3. Īsos patskaņus uzsvērtās zilbēs norādīja, dubultojojot līdzskaņus, piem. vecās formas "nat" vietā rakstīja "natt";
4. Dubulto patskaņu kopas "aa" vietā sāka lietot no zviedru valodas aizgūto patskani "å";
5. Rakstībā atļāva lietot divskaņus.

1938. gadā sekoja vēl viena reforma. Tās mērķis bija sagatavot priekšnoteikumus abu valodu - Riksmal un Lansmal savienošanai. Riksmal ortogrāfijā ieviesa šādas izmaiņas:

1. Agrākās patskaņu kopas "oy" vietā rakstīja "oi";
2. Senāk lietoto atgriezenisko personu vietniekvārdu "mig", "dig", "sig" formu vietā rakstīja "meg", "deg", "seg";
(mani) (tevi) (sevi)
3. Līdzskaņu kopu "hv" aizstāja ar "v", piem. "verhve" - "verve" (savervēt);
4. Dažos gadījumos dubultoja līdzskani "p", "op" vietā "opp" (augšā);
5. Mainījās izruna un rakstība daudziem svešvārdiem, īpaši grieķu, latīņu, angļu un franču izcelsmes vārdiem, piem. "censor" vietā rakstīja "sensor", (cenzūra)
"chauffeur" vietā sāka lietot "sjafor".

Mūsdienās abu valodu oficiālie nosaukumi ir Nynorsk (agrākais Landsmål) un Bokmål (agrākais Riksmål). Abu valodu statuss valstī ir vienlīdzīgs, lai gan Bokmål ietekme ir lielāka. Skolā māca lasīt un rakstīt abās valodās. Nynorsk runā galvenokārt Norvēģijas rietumos, bet Bokmål ir dienvidaustrumu un ziemeļu rajonu iedzīvotāju valoda.

Skaņu sistēmas pārskats un izruna šajā rakstā at-

bilst Bokmål normai.

I. Patskaņi

Norvēģu valodā, tāpat kā daudzās citās valodās, skaņa ne vienmēr saskan ar burtu; burts var atbilst divām vai vairākām skaņām un otrādi, vienu un to pašu skaņu rakstībā var attēlot ar dažādiem burtiem. No 19 norvēģu valodas patskaņiem ar īpatnēju izrunu atšķiras trīs patskaņi - / ø /, / ø / un / y /.

Līdzīgi kā latviešu valodā, arī norvēģu patskaņiem raksturīga divējāda kvantitāte. Tie var būt īsi un gari. Patskaņi ir īsi pirms dubulta līdzskapa vai līdzskapu kopas, piem., "tak" [tak], "fast" [fast].
(paldies) (izturīgs)

Patskaņi ir gari atvērtās zilbēs, ja zilbe beidzas ar patskaņi, piem., "ta" [ta:] (izturīgs) vai gadījumā, kad aiz patskapa atrodas viens līdzskanis, piem., "dag" [da:g] (diena). Atkarībā no patskapa garuma var mainīties vārda nozīme, piem., "tak" [ta:k] (jums), "tak" [tak:] (paldies). Šāda patskaņu divējādas kvantitātes īpašība raksturīga arī latviešu valodai, piem., "sals", "sāls".

Latviešu valodā ir 12 patskaņi. Tāpat kā norvēģu valodas patskaņi, tie visi ir balsīgi. Salīdzinājumam dotas patskaņu tabulas:

Patskaņi norvēģu valodā

Mēles pacēluma augstums \ Mēles stāvokļa horizontālā v.	Priekšējās rindas p.	Vidējās rindas p.	Pakaļējās rindas p.
Augsta mēles pacēlums	i i: y y:	ø ø:	u u:
Vidējs mēles pacēlums	e e: ø ø:	ø	ø ø:
Zema mēles pacēlums	æ æ:		æ æ:

Patskaņi latviešu valodā

Mēles pacēluma augstums \ Mēles stāvoklis horizontālā v.	Priekšējās rindas p.	Vidējās rindas p.	Pakaļējās rindas p.
Augsts mēles pacēlums	i i:		u u:
Vidējs mēles pacēlums	e e:		o o:
Zems mēles pacēlums	æ æ:	a a:	

I. Īso un garo patskaņu izruna:

- / i / Izrunā tāpat kā latviešu valodā, piem.:
Norv. "litt" [lit:] (maza), Latv. "slims",
"gift" [gift] (precējies), "stiprs".
- / i: / Šis skaņš norvēģu valodā ir nedaudz slēgtāka un izrunājama spriegāk, piem.:
Norv. "fin" [fi:n] (skaists), Latv. "īve",
"stīvs".
"ti" [ti:] (desmit),
"spise" [spi:se] (ēst).
- / y / Šis patskaņš nav sastopams latviešu valodā. Tā izrunā, lūpas stipri pastieptas uz priekšu, apaļotas, pieņem ovālu formu, piem.:
Norv. "tykk" [tyk:] (resns),
"syngē" [syŋə] (dziedāt).
- / y:/ Šis patskaņš nav sastopams latviešu valodā. Izrunājams līdzīgi /y/, tikai pagarināti.
Norv. "by" [by:] (pilsēta),
"syden" ['sy:den] (dienvidi).
- / e / a) izrunā līdzīgi kā latviešu valodā šauro patskaņi /e/, piem.:
Norv. "vent" [vent] (pagaidi), Latv. "vēlīt",
"jente" [jente] (meitene). "mest".

- b) Pirms līdzskapa /r/ šis patskanis izrunājams atvērtāk, līdzīgi isajam, platajam /æ/ latviešu valodā, piem.:
Norv. "sterk" [stærk] (stiprs), Latv. "peld", "redz"
"verre" [værrə] (sliktāk).
- c) Neuzsvērtās zilbēs /e/ izrunā kā [ə].
Norv. "gate" ['ga:tə] (iela),
"nese" ['ne:sə] (deguns).
Līdzīga izruna ir angļu "effort" [effət].
- / e: / a) Norvēģu valodā šis garais patskanis izrunājams līdzīgi patskapu kopai "ee", tādēļ atšķiras no šaurā, garā patskapa /e:/ izrunas latviešu valodā.
Norv. "brev" [bre:v] (vēstule),
"heter" ['he:tər] (sauc).
- b) Pirms līdzskapa / r' / patskanis / e: / izrunājams atvērtāk, līdzīgi platajam, garajam /æ:/ latviešu valodā, piem.:
Norv. "der" [dæ:r] (šeit), Latv. "dēls", "vēsma".
"hver" [væ:r] (katrs).
- / ø / Šāda skapa nav sastopama latviešu valodā. Norvēģu patskanis /ø/ izrunājams līdzīgi vācu valodas patskanim /ö/, piem., "völlig".
Norv. "søndag" [sønda:g] (svētdiena),
"søtt" [sø:t] (salds).
- / ø: / Šāda skapa nav sastopama latviešu valodā. Līdzīgas skapas sastopamas vācu un angļu valodā.
Norv. "høre" [hø:re] (dzirdēt),
"møte" [mø:tə] (satikt).
Vācu "Ol" (eļļa).
Angļu "word" [wɜ:d] (vārds).

/æ/

Patskani izrunā līdzīgi latviešu valodas platajam patskanim /æ/, kas tāpat kā norvēģu valodā ir priekšējās rindas patskanis. Šī skapa sastopama arī angļu valodā.

Norv. "lærd" [lærd] (mācijās),
"mærmere" [mærmə rø] (tuvāk).

Latv. "bērāms", "dzerāms".

Angļu "cat" [kæt] (kaķis),
"bad" [bæd] (slikts).

/æ:/

Patskani izrunā līdzīgi latviešu valodas platajam, garajam patskanim /æ:/

Norv. "være" [væ:r] (būt),
"klær" [klæ:r] (drēbes).

Latv. "lēni", "bērni".

/U/

Piezīme:
rakstībā
apzīmē
kā "u"

Šī norvēģu valodas skapa ir šaurāka salīdzinājumā ar /u/ latviešu valodā. /U/ ir vidējās rindas patskanis, turpretī latviešu valodā /u/ ir pakalējās rindas patskanis. Līdzīgi izrunā "ü" vācu valodā.

Norv. "gutt" [gut:] (zēns),
"et vindu" [vindu] (logs).

Patskani "u" lasa kā /U/ gadījumos, kad tam neseko līdzskapa "k" savienojums ar kādu citu līdzskani, kā arī "nk", "ng", "m", "ff".

Piezīme: šim likumam ir vairāki izņēmumi, piem.:

Norv. "stum" [stum] (mēms),
"en frukt" [frukt] (auglis)
u.c.

/U:/

Šī skapa nav sastopama latviešu valodā. Vācu valodā ir līdzīga skapa /ü:/, piem., vārdā "früh" [früh] (agrs).

Norv. " et hus " [h u : s] (māja),
" gul " [gu : l] (dzeltens).

/ u /

Šo patskani norvēģu valodā raksta kā "o" pirms līdzskaņu kopām "rt", "nd", "st", piem.:

Norv. " fort " [fut] (fātri),
" en bonde " [bun : ə] (zemiņeks),
" en ost " [ust] (siers);

to raksta kā " u " pirms "k" savienojuma ar kādu citu līdzskani, kā arī pirms "nk", "ng", "m", "ff", piem.:

Norv. " en bukt " [bukt] (līcis),
" en munk " [muŋk] (mūks),
" en dump " [dump] (bedre),
" ung " [un] (jauns).

Latviešu valodā līdzīgi izrunā īso patskani / u /, piem., " putas ", " kuģis".

/ u : /

Piezīme:
rakstībā apzīmē ar "o".

Norv. " stor " [stu : r] (liels),
" en bok " [bu : k] (grāzāta).
Latv. " jūra ", " pūrs ".

Patskanim " o " norvēģu valodā ir divas izrunas: /ɔ/ un / o /.

/ɔ/

Kā zināms, skaņa /ɔ/ nav latviskas cilmes, tā ienākusi latviešu valodā ar internacionāliem aizguvumiem.

Norv. " holde " [' hɔllə] (turēt).
Latv. " foto ", " forma ".
Norv. " tolv " [toll] (divpadsmit).

/ o /

Šo patskani izrunā īsi dažos gadījumos, ja tas atrodas "rt", "nd", "st" un "m" priekšā, taču šeit pieļaujami arī izņēmumi, piem.:

Norv. " rom " [rom :] (istaba),
" ond " [onn] (slikts).

/ o : /

Šo skaņu norvēģu valodā izrunā, dubulto-

jet patskaņus / o: /, lūpas stipri apa-
lojot, piem.:

Norv. " tok " [to:k] (pāma),
" god " [go:] (labs).

/ ɔ: /

Šī skapa norvēģu valodā sastopama retos
gadījumos, piem.:

Norv. " sove " [so:və] (gulēt),
" love " [lo:və] (apsolīt),
" doven " [dɔ:vən] (slinks).

Latviešu valodā garais patskaņis / ɔ: /
ir no citām valodām aizgūtos vārdos,
piem.:

Latv. " opera ", " solo ".

/ a /

Patskaņi izrunā līdzīgi atbilstošajam
patskaņim latviešu valodā slēgtās zil-
bēs, piem.:

Norv. " han " [han] (vipš),
" mann " [man:] (cilvēks).

Latv. " balts ", " plats ".

/ a: /

Garais patskaņis / a: / norvēģu valodā
izrunājams īpaši gari. Salīdzinājumā ar
latviešu valodu šī skapa ir slēgtāka un
intensīvāka, piem.:

Norv. " dag " [da:g] (diena),
" fra " [fra:] (no),

Latv. " ābele ", " ātrums ".

/ ā /

Šis burts norvēģu valodā ir aizgūts no
zviedru valodas. To izrunā līdzīgi nor-
vēģu patskapa / o / variantam / ɔ: /.

Latviešu valodā šī skapa nav sastopama.
Nedaudz līdzīga ir angļu valodas skapa
vārdā " call " [kɔ:l], bet norvēģu
valodā to izrunā šaurāk, piem.:

Norv. " på " [pɔ:] (uz),
" båt " [bɔ:t] (laiva).

II. Divskaņi

Norvēģu literārajā un sarunvalodā plaši tiek lietoti trīs divskaņi - / ei /, / ūy /, / au /.

Uzavērts un skaidrāk dzirdams ir divskaņu pirmais komponents, tādēļ šie divskaņi pieskaitāmi pie neīstajiem divskaņiem.

Latviešu valodā ir astoņi divskaņi, kurus visus lieto literārajā un sarunvalodā. Tie ir - / ai /, / au /, / ei /, / ie /, / o /, / ui /, / oi /.

Latviešu valodai raksturīgais divskaņu tips ir īstie divskaņi, jo abi komponenti divskaņi dzirdami vienlīdz skaidri.

Divskaņu izruna:

/ ei /   Norvēģu valodā šī divskaņa pirmais komponents " e " izrunājas ievērojami plašāk kā latviešu valodā. Tas ir tuvs skaņai /et/, piem.:
Norv. " reise " ['rɛisə] (ceļot),
      " jeg " [jɛi] (es),
      " en stein " [stɛin] (akmens).

/ ūy /   Divskaņis sastāv no skaņas / ū /, kam seko / i /, kuru izrunājot, lūpām jābūt viegli apaļotām. Latviešu runātājam ir tieksme izrunāt šo divskaņi kā / oi /, tomēr šeit jā saglabā skaņas / ū / izrunas īpatnība.
Norv. " et øye " ['øye] (acs),
      " royke " ['roykə] (smēķēt),
      " høyt " [høyt] (augstums).

/ au /   Šo divskaņi izrunā / ūu /, tas nav sastopams latviešu valodā.
Norv. " hang " [hæu] (uskains),
      " tau " [tæu] (lecamauckla).

III. Līdzskaņi

Norvēģu valodā ir 18 līdzskaņi. Latviešu valodā ir 24 līdzskaņi, 4 no tiem mīkstināti. Tāpat kā patskaņi, līdzskaņi norvēģu valodā var būt īsi un gari. Rakstot to garumu norāda, līdzskaņi dubultojojot, piem., " penn " [pen:], " sitte " [ˈsit:ə], " snakke " [ˈsnak:ə] u.c. Garie līdzskaņi sastopami arī latviešu valodā, piem., " krelles ", " kerra ", " elja ", galvenokārt aizguvumos no citām valodām.

Norvēģu valodā nav sastopama līdzskaņu palatizācija. Arī latviešu valodā ir tikai viena palatizēta skaņa / ɣ /, ko mūsu dienās lieto ļoti reti.

Balsīgo un nebalsīgo līdzskaņu pārmaiņas vārda izrunā, kā arī līdzskaņu mija, kas ļoti raksturīga latviešu valodai, nav sastopama norvēģu valodā.

Īpatnēji ir četri postalveolārie līdzskaņi / t̪, d̪, n̪, l̪ /. Latviešu valodā šādu līdzskaņu nav. Norvēģu valodā, savukārt, nav mīkstināto līdzskaņu / k̪, ɡ̪, n̪, l̪ /, kā arī līdzskaņu / ʧ, ʒ, dz, dʒ /. Līdzskaņi / c / un / z / norvēģu valodā sastopami tikai no citām valodām aizgūtos vārdos.

Salīdzinājumam dotas līdzskaņu tabulas:

Līdzskaņi norvēģu valodā

Artikulācijas vieta / Artikulācijas veids	Lūpeņi		Mēleņi				Vid. Pak.	Faringālie
	bila- biālie	labio- den- tālie	Priekšējie den- tālie	alveo- lārie	pa- la- to- alv.	post- alv.		
Eksplozīvie	p, b		t, d			t, d	k, ɡ	
Skareņi	m		n			ŋ	ŋ	
Afrikāti							j, ɟ	
Frikatīvie		v, f	s	ʃ			ç	h
Skaneņi				l	ʎ	ʎ		
Skaneņi (vibranti)				r				

Līdzskaņi latviešu valodā

Artikūlācijas Arti- kulācijas veids	Lūpeņi		Māleņi				Vid.	Pak.	Faringālie
	bila- biālie	labio- den- tālie	Priekšējie	den- tālie	alveo- lārie	pa- post- alv. to- alv.			
Slēdzeņi	Eksplozīvie	p, b		t, d				k, k, g, g	
	Skaneņi	m		n				ŋ [ŋ]	
	Afrikāti			c, dz		č, dž			
Spraudzeņi	Frikatīvie		v, f	s, z	š, ž			j, x ɣ	h
	Skaneņi				l			ɫ	
	Skaneņi (vibranti)				r				

Lielāko daļu līdzskaņu norvēģu un latviešu valodā izrunā vienādi, piem., b, d, m, v, f, n, h, j, s. Nebalsīgos eksplozīvos līdzskaņus p, t, k norvēģu valodā izrunā ar lielāku aspirāciju nekā latviešu valodā. Atsevišķi apskatāmi daži norvēģu līdzskaņi un līdzskaņu kopas, kurām piemīt īpatnēja izruna:

- / j / norvēģu valodā šo līdzskaņi izrunā nedaudz spriegāk nekā latviešu valodā, piem.:
 Norv. " ja " [ja:] (jā),
 " jeg " [jei] (eņ),
 Latv. " jauns ", " jūra ".
 Kā skaņu / j / šo līdzskaņi izrunā kombinācijās "gj", "hj", "lj", piem.:
 Norv. " gjemma " [jɛm:] (slēpties),
 " hjem " [jɛm:] (mājās),
 " ljå " [jo:] (bīze).

- / o / Šo līdzskaņi izrunājot, runas orgāni iepien tādū pašu stāvokli kā pie / j / izrunas, taču balss saitēs nepiedalās skaņas veidošanā.
 Norvēģu rakstībā šo skaņu apzīmē ar " kj ",

"tj" vai "k" piras burtiem i, y.
Latviešu valodā šai skapai ir apzīmējums / x /.
Tā ir fonēmas / x / fakultatīvais variants,
kas ienācis latviešu valodā vācu valodas
ietekmē un pēc artikulārās kvalitātes atbilst
skapai, ko vācu valodā lieto, piem.,
vārdā "ich".

Norv. "kj/pe" ['çø:pə] (pirkt),
"tjue" ['çu:ə] (divdesmit),
"en kino" ['ci:nu] (kino),
"kysse" ['çys:ə] (skūpstīt).
Latv. "ihtīols",
"psihe",
"tehnika".

/ g / Dažos gadījumos norvēģu valodā šo līdzskani
burtu "i", "y" vai "ei" priekšā mīkstina un
izrunā kā / j /, piem.:

Norv. "gift" ['jift] (precējies),
"begynne" [bə'jyn:ə] (sākt),
"geit" [jeit] (kaza).

Vairumā gadījumu, kad / g / atrodas citās
pozīcijās, tas izrunājams līdzīgi kā latviešu
valodā, piem.:

Norv. "gata" [ga:te] (iela),
"gammel" [gam:l] (vecs),
Latv. "gatve",
"gribēt".

/ ņ / Norvēģu valodā šo skaņu izrunā tāpat kā an-
gļu valodā, piem. "ring" [riŋ],
"long" [lɔŋ].

Šī ir vienīgā fonēma latviešu valodā, kas
kvalitatīvi atšķiras no galvenā varianta /n/.

Norv. "en ting" [tiŋ] (lieta),
"mange" [maŋə] (daudz).
Latv. "runža", "stangas".

/ l / Izrunājot skaņu / l / kā norvēģu, tā latviešu
valodā, atkarībā no mēles stāvokļa iegūst 2

tembra zipā atšķirīgus / l / variantus - tumšāku un gaišāku. Latviešu valodā tumšāks / l / raksturīgs Kurzemes novadam. Norvēģu valodā tumšo variantu izrunā vārdos, kur / l / atrodas pēc patskaņiem / a, a:, ɔ, ɔ: /, piem.:
Norv. " alle " [al:ə] (viss),

" male " [ma:lə] (zīmēt),

Latv. " kalt ", " velt ".

Gaišākais / l / izrunas variants ir tipisks norvēģu valodai, piem.:

Norv. " til " [til] (līdz),

" lese " [lɛ:sə] (lasīt).

Latv. " lietus ", " līt ".

Norvēģijas austrumu un ziemeļu dialektos sastopams cits līdzskapa / l / variants, t.s.

" biezais l ", piem.:

Norv. " ola " [u:la] (īpašvārds).

/ r / Šai skapai norvēģu valodā piemīt dažas īpatnības. Atkarībā no dialekta tai ir dažāda vibrācijas pakāpe. Piemēram, Norvēģijas austrumu daļā to izrunā vairāk trīsoši, bet dienvidaustrumos to izrunā līdzīgi kā Parīzes francūži.

Norv. " rar " [ra:r] (jautrs),

" har " [ha:r] (mati),

" ring " [riŋ] (gredzens).

Pirms nebalsīga līdzskapa / r / kļūst nebalsīgs, piem.:

Norv. " skarp " [skaˀp] (ass).

Vārda beigās, īpaši pēc patskaņiem, / r / visbiežāk izrunā mīksti. Šī skapa ir līdzīga vienīgajai palatalizētajai skapai latviešu valodā - mīkstinātajam / r̄ /, ko mūsdienās lieto ļoti reti.

Norv. " far " [fa:r] (tēvs),

" norge " [nɔrɟe] (Norvēģija),

" år " [o:r] (gads).

Latv. " jūra ", " grūti ".

Līdzskaņu kopas " rt ", " rd ", " rl ", " rn ".

Šādās līdzskaņu kombinācijās / r / neizrunā trīscēši, tas asimilējas blakus esošo līdzskaņu ietekmē. Tajā pašā laikā šie līdzskaņi kļūst retrofleksīvi - tos izrunājot mēle ir atvilkta un skaņas artikulācija notiek aiz augšējās zobu rindas.

(Retrofleksīvos līdzskaņus apzīmē, liekot zem tiem punktiņu - $\underset{\cdot}{t}$, $\underset{\cdot}{d}$, $\underset{\cdot}{l}$, $\underset{\cdot}{n}$).

Patskaņi, kurš atrodas pirms " rt ", parasti izrunā īsi, bet patskaņi pirms " rd ", " rl "; " rn " izrunā gari, piem.:

Norv. " en kart " [$\underset{\cdot}{k}a:rt$] (karte),
" barn " [$\underset{\cdot}{b}a:n$] (bērns),
" en ferd " [$\underset{\cdot}{f}x:d$] (brauciens),
" en perle " [$\underset{\cdot}{p}x:l\grave{a}$] (pērle).

Asimilācija tiek realizēta dažādās pakāpēs. Dažkārt / r / dzirdama kā neuzsvērta skaņa, dažkārt notiek pilnīga asimilācija, piem.:

Norv. " kart " [$\underset{\cdot}{k}a^t$] (karte),
" bort " [$\underset{\cdot}{b}o^t$] (prom),
" ferdig " [$\underset{\cdot}{f}æ:di$; [$\underset{\cdot}{f}æ^t di$] (gatavs).

Pirms $\underset{\cdot}{l}$ un $\underset{\cdot}{n}$ patskaņis ir garš.
" ærlig " [$\underset{\cdot}{æ}:li$] (godīgs),
" barn " [$\underset{\cdot}{b}a:\underset{\cdot}{n}$] (bērns).

/ sj / Fonētikā šo līdzskaņu kopu izrunu apzīmē ar / skj / / $\underset{\cdot}{s}$ /.

Norv. " sjø " [$\underset{\cdot}{s}j\ddot{o}$] (jūra),
" jel " [$\underset{\cdot}{s}e:l$] (dvēsele),
" skjorte " [$\underset{\cdot}{s}o^t\ddot{a}$] (krekls),
" skjere " [$\underset{\cdot}{s}x:r\ddot{e}$] (griezta).

/ sk / Pirms / i, y / un divskaņa / $\underset{\cdot}{s}y$ / arī šo līdzskaņu kopu izrunā / $\underset{\cdot}{s}$ /, piem.:

Norv. " ski " [$\underset{\cdot}{s}i:$] (slēpot),
" sky " [$\underset{\cdot}{s}y:$] (mākonis),
" skøyter " [$\underset{\cdot}{s} \underset{\cdot}{s}y:t\ddot{e}r$] (slidas).

2. Atsevišķi gadījumi, kad izrunājama skaņa /ʃ/

1. Norvēģijas austrumos līdzskani / s /, ja tas atrodas aiz / r /, vienmēr izrunā kā /ʃ/. Līdzskanis / r / šajos gadījumos izzūd.

Norv. "norsk" [nɔʃk] (norvēģu),
"verst" [vɛʃt] (sliktākais).

2. Ja vārds sākas ar līdzskaņu kopu / sl /, Norvēģijas austrumos to izrunā kā /ʃ/ un / l / pārvēršas par / ʎ /, piem.:

Norv. "slank" [ʃlɔŋk] (slāids),
"slik" [ʃli:k] (tāds).

3. Vairākjēlību vārdos, kur līdzskani / s / un / l / pieder dažādām jēlībām, sarunvalodā lieto t.s. biežo [s̥], bet literārajā valodā t.s. plāno [sl], piem.:

Norv. "Oslo" ['ɔslo],
vulgar ['ɔʃlo].

3. Neizrunātie līdzskani norvēģu valodā

1. Līdzskani / g / neizrunā īpašības vārdos un apstākļa vārdos, kas beidzas ar - ig un - lig, piem.:

Norv. "stadig" ['stai:di] (pastāvīgi),
"deilig" ['deil:] (garšīgs).

2. Līdzskani / d / neizrunā pēc / r / vārda beigās, vienlaicīgi pagarinot patskani, piem.:

Norv. "gård" [gɔ:r] (ferma),
"bord" [bo:r] (galds).

To bieži neizrunā arī pēc gara patskaņa, piem.:

Norv. "god" [go:] (labs),
"rød" [rɔ:] (sarkans).

3. Sarunvalodā līdzskaņu kopas "ld" un "nd" asimilējas, kļūstot par "ll" un "nn".

Norv. "holde" ['høllə] (turēt),

" land " [lann] (zeme).

4. Līdzskani / t / neizrunā vidējās dzimtes lietvārdiem ar noteikto galotni, kā arī vietniekvārdā "det".
Norv. " huset " [hu:sɛ] (māja),
" det " [dɛ :] (tas).
5. Līdzskani / h / neizrunā pirms / j / un / v /, piem.:
Norv. " hjem " [jɛmm] (mājas),
" hvor " [vorr] (kur).
6. Līdzskani / v / neizrunā dažos vārdos:
Norv. " selv " [sell] (pats),
" halv " [hall] (puse),
" tolv " [toll] (divpadsmit),
" sølv " [søl] (sudrabs).

Norvēģu valodā atšķirība starp rakstību un izrunu ir daudz mazāka kā, piemēram, angļu valodā. Iepazīstoties ar pārskatu par norvēģu valodas skaņām, īsā laikā iespējams apgūt pareizo izrunu.

Šī raksta mērķis ir sniegt lasītājam nelielu ieskatu par opīgo un atšķirīgo norvēģu un latviešu valodu skaņu sistēmā, kas zināmā mērā varētu būt noderīgi, apgūstot norvēģu valodu.

Pielikums . Norvēģu alfabēte:

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S,
T, U, V, X, Y, Z, Å, Ø

(Burti C, Q, W, X, Z sastopami tikai aizgūjumos no citām valodām).

LITERĀTŪRA

1. I. Marn, A.Sommerfelt. Teach Yourself Norwegian.-N.Y.,
2. G.Manne. Ny i Norge.- Oslo, 1990. 1967
3. В.Л.Якуб. Практический курс норвежского языка.-М.,1966
4. В.Т.Бернов. Русско-норвежский словарь.- Ч.,1987.
5. A.Laua. Latviešu literārās valodas fonētika.-R.,1980
6. J.Endzelīns. Latviešu valodas gramatika.-R.,1951
7. M.Brēde, V.Gurtaja. Phonetic Terminology.-R.,1987

1. Brēde M. Onomatopu fonotaktiskais raksturojums 5
2. Brēde M., Gurtaja V. Līdzskaņu distribūcijas neregularitāte vārda beigū pozīcijā angļu un latviešu valodā ..... 11.
3. Sokolovskis R. Dažas lietvārdu lietošanas īpatnības norvēģu valodā 19
4. Valdmanis J. Bezsubjekta konstrukcijas latviešu un lietuviešu valodā 27
5. Veisbergs A. English - Latvian Borrowing of Idioms 36
6. Zauberga I. Kultūras fona atveides problēmas 49
7. Žīgure V. Norvēģu valodas skaņu izruna sastatījumā ar latviešu valodu 58

